

BAHÇELİ VE AKŞENER'İN NATO VE AB'YE DAİR SÖYLEMLERİNİN İÇERİK ANALİZİ

Anıl VAREL*

Meryem KARTAL**

Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmada, Milliyetçi Hareket Partisi ve İYİ Parti'nin dış politikaya yönelik yaklaşımları, NATO ve AB konuları özelinde karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda, 2023 yılı boyunca MHP ve İYİ Parti genel başkanlarının meclisteki grup toplantılarında yaptıkları konuşmalar, nicel ve nitel içerik analiziyle incelenmiştir. Çalışmada, sonuç olarak şu argümanlar öne sürülmektedir: (I) Her iki kuruluşa yönelik eleştirilerinde Bahçeli, Akşener'den daha sert bir tavır sergilemekte ve sosyal-Darwinist içerikte söylemler üretmektedir. (II) Ancak Bahçeli'nin bu tavrı, bu kuruluşlara yönelik ilkesel ve ideolojik bir karşıtlığa dayanmamakta; sadece, NATO ve AB'nin Türkiye'ye yönelik meselelerde aldığı kararlara dair veya konjonktürel nitelikteki rahatsızlıklardan kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçi Hareket Partisi, İYİ Parti, NATO, Avrupa Birliği, İçerik Analizi

Content Analysis of Bahçeli's and Akşener's Discourses on NATO and the EU

Abstract

In this study, The Nationalist Movement Party and The Good Party's approaches toward foreign policy are analyzed comparatively in terms of NATO and the EU issues. In this context, the speeches made by the leaders of both parties in their group

* Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: anilvarel@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5000-5588.

** Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, e-posta: meryemkartal1995@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3049-2053.
Gönderilme Tarihi: 8 Haziran 2024, Kabul Tarihi: 7 Nisan 2025



This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

meetings in the parliament in 2023 were analyzed through quantitative and qualitative content analysis. The study asserts the following arguments: (I) In his criticism of NATO and the EU, Bahçeli takes a more aggressive stance and produces social-Darwinist discourses when compared to Akşener. (II) However, Bahçeli's attitude is not based on a principled and ideological opposition to these organisations; it stems only from the discomfort caused by the decisions taken by NATO and the EU on the issues concerning Turkey or conjunctural problems.

Keywords: *The Nationalist Movement Party, The Good Party, NATO, The European Union, Content Analysis*

Giriş

Bu çalışmada, MHP ve İYİ Parti'nin dış politikaya yönelik yaklaşımları, NATO ve AB konuları özelinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, 2023 yılı boyunca MHP ve İYİ Parti genel başkanlarının meclisteki grup toplantılarında yaptıkları konuşmalar, içerik çözümlemesi tekniğiyle analiz edilmektedir. Çalışmanın temel amacı; dış politika konusunda parti programlarında ve seçim beyannamelerinde değinilenlerin ve hatta parti liderlerinin açıklamalarında doğrudan doğruya sunulan birincil anlamların ötesine geçerek MHP ve İYİ Parti'nin dış politikadaki tutumlarını detaylı şekilde ortaya koymaktır.

Söz konusu iki parti arasında ideolojik ve politik yönden kayda değer farklılıklar bulunup bulunmadığı, Türkiye kamuoyunda hem ulusal basında, hem sosyal medyada, hem de akademi çevrelerinde tartışılmaktadır.¹ Zira

¹ Doğrudan veya diğer bazı siyasi partilerle birlikte MHP ve İYİ Parti'nin kıyaslandığı çalışmalar için bkz.: E. Yaşar Akçay, "24 Haziran Seçimleri Sürecinde Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerinde Avrupa Birliği ile İlişkiler," *OPUS International Journal of Society Research* 15 (2018): 2170-2182; Ömer Aksoy, "27. Dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi İçinde Grubu Bulunan Siyasi Partilerin Parti İçi Demokrasi Yönünden İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, 2023); Mustafa Altınoğlu, "Türk Sağı ve 24 Haziran Seçimleri," *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 54 (2018): 357-384; Gülnur Elçik, "Siyasi Partilerde Yaşam: AK Parti, CHP, HDP, İYİ Parti ve MHP'de Örgütsel Siyaset" (Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2020); A. Rıza Savaş ve A. Hikmet Zabun, "Türk Milliyetçiliğinin Partileşme Süreci: CKMP'den İYİ Parti'ye Türkiye'de Milliyetçi Partiler," *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 59 (2023): 146-155; M. Seçkin Yalçın, "MHP ve Akşener'in 24 Haziran 2018 Seçim Kampanyalarının Analizi" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2022); Ümit Şengün, "Resmî Söylemleri Üzerinden MHP ve İYİ Parti'nin İdeolojik-Programatik Yönelimlerinin Karşılaştırmalı Analizi" (Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, 2024).

başta kurucu genel başkanı Meral Akşener² olmak üzere İYİ Parti'nin kurucu kadrosunun büyük bölümü daha önce MHP içerisinde siyaset yapmıştır ve İYİ Parti, MHP bünyesinde 2017'de gerçekleşen ayrışmanın neticesinde kurulmuştur. Bu durum, İYİ Parti ile MHP arasındaki benzerlik ve farklılıkları ilgi konusu hâline getirmektedir. Ancak siyasi parti programlarındaki ve seçim bildirgelerindeki beyanları, söz konusu iki partinin benzerlik ve farklılıklarına dair sınırlı ölçüde bilgi vermektedir. Parti programları, partilerin genel ilke ve hedeflerini ana hatlarıyla ortaya koyma amacıyla hazırlanan ve nispeten kısa sayılabilecek metinlerdir. Pek çok örnekte bu metinler bazı konulara dair net bir politika önerisi sunmamakta, partilerin bazı meselelerdeki tavrını somut biçimde tarif etmemektedir. Bu çalışmanın temel sorunsalları açısından da durum böyledir. Çalışmanın devamında detaylı olarak gösterileceği üzere, MHP ve İYİ Parti programlarında bu partilerin etkili bir dış politikayı savundukları, barıştan yana oldukları ve Türkiye'nin çıkarlarını öncelikledikleri belirtilmektedir. Ancak Türkiye'deki partilerden herhangi biri, etkisiz bir dış politikadan ya da savaştan, barbarlıktan yana olduğunu veya Türkiye'nin değil de komşu bir ülkenin çıkarlarını önceliklediğini beyan etmediği için, MHP ve İYİ Parti programlarında yer alan yukarıdaki gibi açıklamalar ayırt edici bir nitelik taşımamaktadır. Üstelik parti programları, reel siyasette partilerin ve liderlerinin tavırlarına kıyasla nispeten statik sayılabilecek metinlerdir. Bir gelişmeye partiler ve liderleri derhal bir tepki geliştirebilirler; daha önceki tavırlarını az veya çok değiştirebilirler; ancak parti programlarının değişimi, bu kadar hızlı ve esnek şekilde gerçekleşmemektedir. Tüm bu açılardan parti programları, partilerin ideolojik-politik duruşlarına dair incelemeler için tek başlarına yeterli veri sağlamamaktadır. Benzer şekilde, seçim beyannamelerinin de belirli kısıtlılıkları vardır. Partilerin ideolojik-politik açıdan taşıdıkları ayırt edici niteliklerini sergilemek, seçim bildirgelerinin temel -ya da en azından tek- amacı değildir. Üstelik Türkiye'de partiler 2018 yılından beri genellikle ittifaklar çerçevesinde seçimlere girdikleri için, bu örneklerde seçim bildirgeleri, ittifaka dâhil olan partileri ortak bir paydada buluşturabilme kaygısıyla kaleme alınmaktadır.

² Bu çalışmanın kaleme alınmakta olduğu günlerde Akşener, başkanlık koltuğunu Müsavat Dervişoğlu'na devretti (27.04.2024). Ancak Dervişoğlu'nun, bu makalede araştırmaya konu edilen meseleler hakkında henüz kapsamlı açıklamaları mevcut olmadığı ve kuruluşundan çok yakın bir döneme kadar İYİ Parti genel başkanlığını Akşener yürütmekte olduğu için, Akşener'in söylemleri daha belirleyici niteliktedir. Üstelik içerik analizi, aşağıda da değinileceği üzere, hacmi geniş metinler üzerinde anlamlı sonuçlar üreten bir tekniktir. Dervişoğlu yönetimindeki İYİ Parti'nin söylemlerinin, önceki dönemden kayda değer ölçüde farklılaşıp farklılaşmayacağını, zaman gösterecektir.

Elbette burada, parti programları ve seçim beyannamelerinin, partilerin ideolojik-politik duruşlarına dair çözümlemelere herhangi bir veri sağlamayacağı iddia edilmemektedir. Kastedilen, bu veri kaynaklarının, partilerin kıyaslanmasına dair çabalara sınırlı -ve hatta bazen çok sınırlı- düzeyde veri sunduğudur. Dolayısıyla partilerin ideolojik-politik duruşlarına dair bilgi birikimi, parti programları ve seçim beyannamelerinin ötesine geçmek durumundadır. Başta genel başkanları olmak üzere partilerin en yetkili isimlerinin açıklamaları, böyle bir çabada başvurulması gereken kaynaklardan biridir. Liderlerin söylemleri, partilerin güncel olaylara verdikleri tepkileri, ittifak stratejilerini ve taktiksel değişimlerini anlamakta bilhassa kullanışlıdır. Liderlerin özellikle de meclis grup toplantılarındaki konuşmaları hem yıl boyunca tekrarlanmaları hem de uzunlukları nedeniyle oldukça geniş bir veri seti sunmaktadır. İçerik analizi tekniği, özellikle bu sahada avantaj sağlamaktadır. Zira içerik analizi, özellikle kapsamı geniş metinler içerisinde doğrudan doğruya söylenenlerin birincil anlamlarının ötesine geçmeyi mümkün kılmaktadır. Olumlu ve olumsuz tutumlardan oluşan kelime kategorileri, belirli kelimelerin ve kavramların başka hangi kelime ve kavramlarla nasıl bir ilişki içinde ve ne sıklıkla kullanıldıkları vb. bilgiler, cümlelerin taşıdığı birincil anlamları aşan bir veri seti sunmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada, MHP ve İYİ Parti'nin dış politika konusundaki tutumları kıyaslanırken içerik analizi tekniği tercih edilmiştir.

Diğer yandan, bu araştırmanın belirli sınırlılıkları vardır. Her şeyden önce, parti liderlerinin, örgütleri içerisindeki ağırlıklarının çok belirleyici olduğu Türkiye'de dahi herhangi bir partinin ideolojik-politik duruşu, salt liderinin fikirlerinden ibaret görülemez. Zaten partilerin tabanı ile yönetim kademesi arasında fikir ayrılıklarına, reel siyasette sıklıkla karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmadan elde edilecek bulguların, örneğin parti mensuplarıyla yapılacak kapsamlı bir anket çalışmasını veya partilerin resmî metinlerine dair söylem analizine dayanacak bir kıyaslamayı gereksizleştirmeyeceği açıktır. Bu açıdan, bu araştırmadan elde edilecek bulguların, benzer içerikte ama farklı türlerde gerçekleştirilecek çalışmaların sağlayabileceği bulgularla bir arada ve karşılaştırmalı şekilde değerlendirilmesi, bu çalışmanın da dâhil olacağı bilgi birikimine katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın bir diğer sınırlılığı, MHP ve İYİ Parti'nin dış politika anlayışlarının NATO ve AB meselelerine yaklaşımları üzerinden çıkarsanmaya çalışılması ve bunun 2023 yılı verileriyle sınırlandırılmasıdır. Dış politika başlığında özel olarak NATO ve AB'ye odaklanılmasının nedeni,

partilerin bu kuruluşlara yaklaşımlarının; kapitalizm, güvenlik, milliyetçilik, göç, insan hakları, bağımsızlık, tarihe yaklaşım vb. bir dizi başlıktaki tutumlarıyla doğrudan veya dolaylı şekilde ilişkilendirilmesidir. Başka bir deyişle, Türkiye’de bir partinin NATO’ya ve AB’ye yaklaşımı, o partinin sadece dış politikadaki genel tutumuna dair değil; bunun yanında, o partinin dünya görüşüne dair de pek çok bilgiyi -açık veya örtük şekilde- barındırmaktadır. Dolayısıyla ‘parça’ya (partilerin NATO ve AB’ye yaklaşımlarına) bakarak, ‘bütün’e (partilerin genel dünya görüşüne) dair belirli çıkarsamalar yapılabilmesi mümkündür.

Özel olarak içerik analiziyle yürütülecek bir araştırmadan somut bulgular edinilebilmesi için bazı ek sınırlamalar da gereklidir. Kapsamın fazlaca daraltılması (örneğin, parti liderlerinin sadece birkaç konuşmasıyla sınırlı kalınması) gibi ölçüsüzce genişletilmesi (örneğin dış politikayla bir şekilde ilişkilendirilebilecek her meselenin içerilmesi) de anlamlı sonuçlara ulaşılmasını engelleyecektir. Zaten tam da bu nedenle, dünya çapında kullanılmakta olan içerik çözümlemesi programları, analize konu edilecek metinlerde belirli kelime sınırları tayin etmektedir.³ Araştırmanın kapsamına alınan periyodun 2023 yılıyla sınırlandırılmasının temel nedeni budur.

Literatürde, Türkiye’deki siyasi partilerin dış politikaya yönelik yaklaşımlarını partilerin ideolojik duruşları ve stratejik yaklaşımları çerçevesinde inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunlar arasında Sarıkaya, MHP’nin dış politika anlayışını parti liderlerinin konuşmaları, yazılı belgeler ve parti dokümanları üzerinden söylem ve tarihsel doküman analizi yaparak incelemiştir.⁴ Cavlan ise 1961-1971 yılları arasındaki Türk dış politikasının özellikle Kıbrıs Sorunu, Türkiye-ABD ilişkileri, NATO, SSCB ve Ortadoğu meseleleri özelinde nasıl şekillendiğini ve Türkiye’de siyasi partilerin bu politikaları nasıl etkilediğini incelemiştir. Cavlan, siyasi partilerin program ve tüzükleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tutanakları, gazeteler, anılar, biyografiler ve konuya dair ikincil kaynakları kullanmıştır.⁵ Yüce’nin çalışmasında ise 1983-2007 yılları arasında siyasi

³ Dünya çapında yaygın şekilde başvurulmuş içerik analizi programlarından biri olan, diğer programlara kıyasla çok daha fazla kelimeyi analiz edebilen ve bu nedenle bu araştırmada da tercih edilen R programı, üst-limit olarak 300.000 kelimeyle sınırlandırılmıştır.

⁴ Yalçın Sarıkaya (Ed.), *2023’e Doğru Küresel ve Bölgesel Gelişmeler Karşısında Türk Dış Politikası*, (Ankara: Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı, 2020).

⁵ Turan Cavlan, “Türk Siyasi Partilerinin Dış Politika Yaklaşımları (1961-1971),” (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2007).

partilerin dış politika anlayışları, parti ve hükümet programları üzerinden ele alınmıştır.⁶

Literatürde, Türkiye’deki siyasi partilerin özel olarak AB’ye yaklaşımlarını inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalarda partilerin politik duruşları, seçmen tabanlarının beklentileri ve AB’ye entegrasyon sürecine partilerin verdikleri tepkiler analiz edilmektedir. Bu bağlamda Manioğlu, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), MHP ve İYİ Parti’nin AB’ye dair farklı politika perspektiflerini parti programları ve seçim beyannameleri üzerinden söylem analizi yaparak incelemiştir.⁷ Akçay ise 2018 seçimlerinde AK Parti, MHP, CHP, İYİ Parti, Saadet Partisi (SP) ve Halkların Demokratik Partisi’nin (HDP) AB’ye yaklaşımlarını partilerin seçim beyannameleri, programları ve geçmiş dönem politikaları üzerinden söylem ve içerik analizi yaparak incelemiştir.⁸ Tüysüz’ün çalışmasında ise 1990 sonrasında MHP, CHP ve AK Parti’nin AB’ye yaklaşımları, parti programları, seçim beyannameleri ve lider söylemleri üzerinden içerik ve söylem analizi yapılarak ele alınmaktadır.⁹ Korkusuz, MHP’nin 1990’lardan 2008’e kadar AB-Türkiye ilişkilerine dair söylemlerini partinin resmî belgeleri, lider konuşmaları ve parti dokümanları üzerinden doküman analiziyle ele almıştır.¹⁰ Siyasi partiler bağlamında NATO’ya dair yapılan akademik çalışmalar ise çok sınırlıdır. Balcı’nın, Türkiye’nin NATO’ya giriş sürecini ve süreçte CHP ile DP’nin politikalarını ele alan çalışması bu kapsamda bir istisna teşkil etmektedir.¹¹

Literatürde, MHP ve İYİ Parti’nin belirli konulara ilişkin tutum ve politikalarının karşılaştırıldığı çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalarda özellikle milliyetçilik ve küreselleşme konularının öne çıktığı görülmektedir.

⁶ Yavuz Yüce, “Türkiye’de Siyasi Partilerin Dış Politika Programları (1983-2007),” (Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 2012).

⁷ Oğuzhan Manioğlu, “Siyasi Partilerin Avrupa Birliği’ne Bakış Açısı,” *Avrupa Birliği Politikaları Dergisi*, (Haziran 2023): 146-165.

⁸ Akçay, “24 Haziran Seçimleri...”

⁹ Emre Tüysüz, “1990 Sonrası MHP, CHP ve AKP’nin Avrupa Birliği Politikalarının Karşılaştırması,” *TASAM*. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/4859/1990_sonrasi_mhp_chp_ve_akpnin_avrupa_birligi_politikalarini_n_karsilastirmasi.

¹⁰ Şermin Korkusuz, “EU-Turkey Relations in the Radical Nationalist Discourse: The Nationalist Action Party (MHP),” *Bogazici Journal of Economics and Administrative Sciences*, 25 (2011): 121-145.

¹¹ Abbas Balcı, “Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi Dönemlerinde Türkiye’nin NATO’ya Giriş Denemeleri ve Türkiye’nin NATO’ya Girişi (1945-1960),” *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2019): 251-276.

Akgün'ün, küreselleşmenin Türk milliyetçiliği üzerine etkilerini MHP ve İYİ Parti özelinde inceleyen çalışması bu türdendir.¹² Söz konusu çalışmada, parti tüzükleri, lider konuşmaları, sosyal medya içerikleri ve seçim beyannameleri üzerinden metin ve söylem analizi gerçekleştirilmiştir. Savaş ve Zabun ise Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden başlayarak Türk milliyetçiliğinin partileşme süreçlerini ve bunların ideolojik evrimlerini ele almıştır.¹³ Duran ve Baykal'ın çalışması, MHP içindeki muhalif grubun Akşener liderliğinde İYİ Parti'yi kurma sürecine odaklanmış ve yazarlar bu süreçte ortaya çıkan siyasal, toplumsal ve ideolojik dinamikleri ele almıştır.¹⁴ Çalışmada, parti programı, lider demeçleri ve medyadaki söylemler kullanılmıştır. Yalçın ise MHP ve İYİ Parti'nin 2018 Seçimlerinde yürüttükleri kampanyaları analiz etmiştir. Söz konusu partilerin seçim kampanyalarının içerikleri, kullanılan mesajları, afişleri, gazete reklamları ve reklam videoları incelenerek belirgin mesajların yanı sıra örtülü anlamlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.¹⁵

Literatür bir bütün olarak değerlendirildiğinde, siyasi partilerin dış politikaya yönelik yaklaşımlarına dair çalışmaların çoğunlukla geçmiş dönemlere odaklandığı; bu tür çalışmalarda içerik analizinin çok nadir kullanıldığı; dahası, partilerin doğrudan NATO'ya yönelik yaklaşımlarının ise hemen hiç incelenmediği görülmektedir. Ayrıca MHP ile İYİ Parti'nin politik ve ideolojik yönden kıyaslandığı çalışmalar da henüz çok sınırlı düzeydedir. Tüm bu açılardan bu çalışmanın, hem Türkiye'de siyasi partilerin dış politikaya yönelik yaklaşımları hem de özel olarak MHP ile İYİ Parti arasındaki benzerlik ve farklılıklara dair tartışmalara katkı sunması hedeflenmektedir.

Çalışmada öncelikle yöntem konusu ele alınacaktır. Burada, içerik analizi tekniği hakkında bir takım genel bilgiler verilecek ve bu çalışmada söz konusu tekniğin nasıl uygulandığı açıklanacaktır. Akabinde, İYİ Parti'yi kuracak muhaliflerin MHP'den kopuş sürecine ana hatlarıyla değinilecektir. Daha sonra ise Bahçeli ve Akşener'in NATO ve AB meselelerine yönelik açıklamaları özelinde içerik analiziyle gerçekleştirilen çözümlemeye dair temel bulgular ortaya konacaktır.

¹² Emine Akgün, "Küreselleşmenin Türk Milliyetçiliğine Etkisi: Yeni Siyasal Parametreler Işığında MHP-İYİP Karşılaştırması," (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2023).

¹³ Savaş ve Zabun, *Türk Milliyetçiliğinin Partileşme Süreci...*, 146-165.

¹⁴ Duran ve Baykal, *Meral Akşener'in Siyasal Anlamı ve İYİ Parti*, SETA Analiz, Sayı 223, SETA Vakfı, 2017.

¹⁵ Yalçın, "MHP ve Akşener'in..."

I. Yöntem

İçerik analizi, bir iletişim kaynağındaki (kitap, makale, film vb.) içeriği inceleyerek mesajları ve anlamları ortaya çıkarmayı sağlayan bir tekniktir.¹⁶ Berelson’a göre içerik analizi, iletişim sürecinde aktarılan mesajların açık, belirgin, nesnel, sistematik ve nicel yönlerini betimlemek için kullanılan bir araştırma tekniğidir.¹⁷ Başka bir tanıma göre içerik analizi, mesajların belirgin niteliklerinin objektif ve düzenli şekilde tanımlanmasını sağlayarak çıkarımlar yapmaya olanak tanımaktadır.¹⁸ Bu tekniğin esası, yazılı ve sözlü ifadelerin, belirli kategorilere ayrılması ve bu kategorilerin kullanım sıklığının araştırılmasıdır.¹⁹ Araştırmacılar, içerik analiziyle belirli kelimelerin, temaların veya kavramların varlığını, anlamlarını, ilişkilerini ölçebilmekte ve analiz edebilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, içerik analizi, akademik araştırmalarda sıklıkla tercih edilen tekniklerden biri haline gelmiştir.²⁰ Bu teknik, sosyal bilimlerin neredeyse her alanında kullanılmaktadır. İçerik analizine ilişkin ilk uygulamalar, 16. yüzyılda gazeteler üzerinde gerçekleştirilmiştir.²¹ Çağdaş anlamda içerik analiziyle

¹⁶ Maurice Duverger, *Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş*, çeviren Ünsal Oskay (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1980), 52; W. Lawrence Neuman, *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, (London: Education Limited, 2000), 45-58.

¹⁷ Andrew Hansen, “İçerik Çözümlemesi,” içinde *İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi*, derleyen M. Sadullah Çebi (İstanbul: Alternatif Yayınları, 2003), 54.

¹⁸ Wilson Herkner, “İçerik Çözümlemesi,” içinde *İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi*, derleyen M. Sadullah Çebi (İstanbul: Alternatif Yayınları, 2003), 100-105.

¹⁹ J. Lincoln Simon ve Paul Burstein, *Basic Research Methods in Social Sciences*, (London: Random Press, 1985), 105; Serkan Dinçer, “Content Analysis in for Educational Science Research: Meta-Analysis, Meta-Synthesis and Descriptive Content Analysis,” *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7 (2018): 180.

²⁰ Belkıs Kümbetoğlu, *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2008), 35-40.

²¹ Aysel Aziz, *Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim*, (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1990), 45; A. Lincon George, “İçerik Çözümlemesinde Nicel ve Nitel Yaklaşımlar,” içinde *İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi*, derleyen M. Sadullah Çebi (İstanbul: Alternatif Yayınları, 2003), 125-127.

ilgili temel çalışmalar ise 20. yüzyılın başlarında, Amerika Birleşik Devletleri'nde, gazetecilik öğrencileri tarafından yapılmıştır.²²

İçerik analiziyle yapılan araştırmalar, nicel ve nitel olmak üzere iki ana türde sınıflandırılmaktadır. Bazı durumlarda ise karma yaklaşım benimsenmektedir. Nicel içerik analizi, genellikle yazılı metinlerin analizinde kullanılır. Bu analizde, kelimelerin tekrar edilme sıklığı tespit edilir. Nicel içerik analizi yapmak isteyen araştırmacı, veri toplamak için, metinlerde belirli kelimelerin kaç kez tekrarlandığını sayabilir, gazetelerde haberlere ayrılan alanın boyutunu ölçebilir veya radyo ve televizyonda incelenen konuya ayrılan zamanı hesaplayabilir.²³ Nitel içerik analizi ise temaların ve örüntülerin kategorileştirilmesi (tanımlama) ve kodlanmasıyla metin verilerinin sistematik şekilde sınıflandırılmasını içerir. Bu analizde oluşturulan kategoriler, metinlerin/konuşmaların özel bağlamlarının bütünsel görünümünü sunar.²⁴ Nitel içerik analizi, kelimeleri sadece saymak veya metinlerden nesnel içerik çıkarmak yerine, bir metinde açık veya gizli olabilecek anlamların, temaların ve kalıpların tespitinde kullanılmaktadır. Böylelikle hızlı bir sayısallaştırma eğiliminden kaçınılıp metnin içeriğine odaklanılmakta; metindeki anlamı ortaya çıkarmak için kategorilere bağlı kodlar ve temalar oluşturulmaktadır.²⁵

İçerik analizinde, belirlenen sistematik çerçeveye dikkatle uyulması gerekmektedir. Bu tekniğin etkili şekilde uygulanabilmesi için parametreler titizlikle belirlenmeli ve tasnif bu parametrelere uygun şekilde yapılmalıdır. İçerik analizinde temel hedef, metinlerde gizlenmiş olguların tespitidir.²⁶ Bu açıdan, içerik analizi yoluyla belirli çıkarımlar yapılırken metnin bağlamından

²² Nuri Bilgin, *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*, (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1995), 38; K. Bruhn Jensen, "The Complementarity of Qualitative and Quantative Methodologies in Media and Communication Research," içinde *Handbook of Media Communications Research Qualitative and Quantative Research Methodologies*, ed. K. Bruhn Jensen (London: Roudledge, 2020), 25.

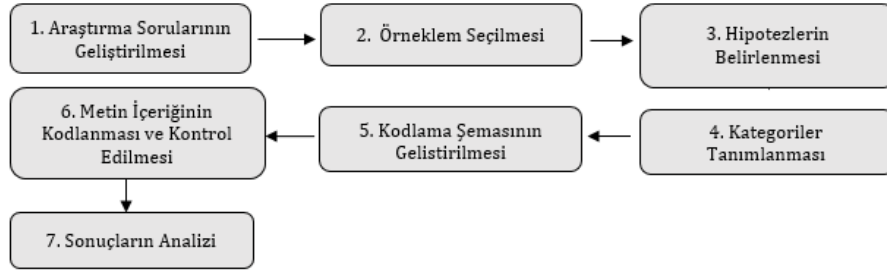
²³ Orhan Gökçe, *İçerik Çözümlemesi*, (Konya: Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 1995), 24; Neuman, *Social Research Methods...*, 29.

²⁴ Hüseyin Bal, *Nitel Araştırma Yöntemi*, (Ankara: Fakülte Kitabevi, 2013), 58.

²⁵ Philipp Mayring, *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş: Nitel Düşünce İçin Bir Rehber*, çeviren Adnan Gümüş ve M. Sezai Durgun (Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2012), 62.

²⁶ Orhan Gökçe, *İçerik Analizi Kurumsal ve Pratik Bilgiler*, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016), 32.

kopulmamalıdır. Bu çalışmada, Prasad’ın kullandığı akış şeması²⁷ takip edilmiştir. Söz konusu şema aşağıda gösterilmiştir:



Şekil 1: Prasad’ın İçerik Analizinin Aşamaları

Bu çalışmadaki analiz sürecinde her iki partinin grup toplantıları, partilerin resmî Youtube hesaplarından izlenmiş; NATO ve AB’ye dair demeçler ayrı birer metin haline getirilmiştir. Ardından, tüm videolar tekrar izlenerek metinler kontrol edilmiştir. MHP, 2023 yılı boyunca toplam 31 grup toplantısı gerçekleştirmiş ve bu toplantılarda Bahçeli, 80.500’ü AB ve 60.079’u NATO’ya dair olmak üzere toplam 140.579 kelime kullanmıştır. İYİ Parti ise 2023 yılı boyunca toplam 32 grup toplantısı gerçekleştirmiş ve bu toplantılarda Akşener, 73.063’ü AB, 50.500’ü ise NATO’ya dair olmak üzere toplam 123.563 kelime kullanmıştır. Her iki partinin grup toplantı metinlerinin ayrı ayrı incelenmeye hazır hâle getirilmesi için metinler düzenlenmiş, standardize edilmiş, gereksiz karakterler ve boşluklar kaldırılmıştır. Ardından, nihai metinler, *R Studio*²⁸ programı kullanılarak nicel ve nitel içerik analiziyle incelenmiştir.

²⁷ D. Bammidi Prasad, “Content Analysis: a Method of Social Science Research,” içinde *Research Methods for Social*, ed. D. Bammidi Prasad (London: Rawat Publications, 2008), 174.

²⁸ R, istatistiksel hesaplama ve grafik oluşturma amacıyla kullanılan bir yazılım ortamı ve programlama dilidir. Yeni Zelanda’daki Auckland Üniversitesi’nden R. Ihaka ve R. Gentleman tarafından geliştirilmiştir. R Foundation tarafından desteklenmektedir ve GNU Tasarısı’nın bir parçası hâlinde, özgür yazılım olarak sunulmaktadır. R, istatistiksel tekniklerin yanı sıra, doğrusal ve doğrusal olmayan modelleme, klasik istatistik testleri, zaman serileri analizi, sınıflandırma, kümeleme ve benzeri alanlarda geniş bir yelpazede hizmet sunan bir programlama dili ve yazılım ortamıdır. Detaylı bilgi için bkz.: “The R Project for Statistical Computing,” Son Güncelleme 20 Mayıs 2024, <https://www.r-project.org/>.

Araştırmada, nitel içerik analizi kapsamında, 'değerlendirici analiz' yapılmıştır. Değerlendirici analize, bir mesajdaki olumlu ve olumsuz tutumları ölçmek amacıyla başvurulmaktadır.²⁹ Değerlendirici analizin teorik çerçevesi, temsili bir dil anlayışına dayanmaktadır. Bu anlayışa göre insanın duyguları ve düşünceleri dile yansır; dolayısıyla mesajın analiziyle iletişim kaynağı hakkında bilgi edinilebilir. Analiz, mesaj kaynağının belirli bir nesneye yönelik tutumlarının yönünü (olumlu, olumsuz, nötr) ve yoğunluğunu (nesneye karşı veya destekleyici düzey) belirlemeyi amaçlamaktadır.³⁰

Bu çalışmada, değerlendirici analiz kapsamında ilk olarak, içeriği anlamak ve daha küçük, yönetilebilir parçalara ayırmak için her iki partinin grup toplantılarını içeren metin/veri seti detaylı şekilde incelenmiştir. Sonrasında, belirli içerik öğelerine atıfta bulunacak kodlar tanımlanmıştır. Burada her kodun, içeriğin temel özelliklerini veya belirli konuları temsil etmesine dikkat edilmiştir. Kodlar oluşturulduktan sonra düzenlenmiş ve gruplar halinde organize edilmiştir. Daha sonra, benzer kodlar, aynı kategori altında toplanmıştır.

Çalışmada, partilerin AB'ye yönelik açıklamalarını içeren nitel içerik analizinde üç temel kategori oluşturulmuştur: olumlu, olumsuz, nötr. Bu kategoriler, içeriğin genel duygusal tonunu belirlemeye; eğilimleri, örüntüleri, kodları veya temaları tanımlamaya yardımcı olmaktadır. Olumlu kategoriler, AB'nin başarıları, etkinliği, katkıları ve faydalarını veya AB'ye yönelik destekleri, takdirleri, kabulleri içeren kodları kapsarken; olumsuz kategoriler ise zorlukları, eleştirileri ve olumsuz algıları içermektedir. Nötr kategoriler ise açıklamaların yansız bir bakış açısıyla yapıldığı kodlardan oluşmaktadır. Kategoriler ve kodlar oluşturulduktan sonra, bunların metin içindeki dağılımlarını/yüzde oranlarını ve sayılarını belirleyen nicel içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Sonrasında, her iki partinin grup toplantılarındaki NATO'ya yönelik açıklamalar incelenmiştir. Yukarıda, AB'ye dair çözümlemedeki aşamalar -yani kodlama ve benzer kodları aynı kategori altında toplama işlemleri- burada da tekrarlanmıştır. Ancak partilerin NATO'ya yönelik açıklamalarını içeren nitel içerik analizinde, olumlu ve

²⁹ Ezel Tavşancıl ve Esra Aslan, *İçerik Analiz ve Uygulama Örnekleri*, (İstanbul: Epsilon, 2001), 57; Besim Yıldırım, "İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları," içinde *İletişim Araştırmalarında Yöntemler: Uygulama ve Örneklerle*, derleyen Besim Yıldırım (İstanbul: Literatürk Akademia, 2015), 100-105; Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Seçkin Basım, 2013), 16.

³⁰ Bilgin, *Sosyal Psikolojide Yöntem...*, 18.

olumsuz olmak üzere, sadece iki temel kategori oluşturulmuştur. Zira her iki parti liderinin de NATO konusunda nötr sayılabilecek herhangi bir açıklamasına rastlanmamıştır.

Çalışmada ayrıca, Bahçeli ve Akşener'in AB ve NATO'ya dair açıklamaları tek bir metin haline getirilmiş ve bu nihai metin, frekans (sıklık) analizine tabi tutulmuştur. Frekans analizi, birimlerin veya ögelerin sayısal, yüzdesel ve oransal olarak görünme sıklığını belirlemektir. Bu analiz türünde, belirli niteliklere sahip birimler veya sözcükler seçilerek analiz göstergeleri frekans şeklinde ifade edilmektedir. Analizin sonucunda, ögeler genellikle önem sırasına göre düzenlenir ve sıklığa göre sınıflama yapılır.³¹ Bu çalışmada, frekans analizi yapılmazdan önce, her iki metindeki 'örneğin', 'ile', 'de', 've', 'ama', 'veya', 'mısın' gibi kelimeler ve soru ekleri filtrelenmiştir. Akabinde, liderlerin AB ve NATO meselelerinde en fazla tekrarladıkları kelimeler ve ikili kelime grupları belirlenmiştir. Bu bağlamda, konuşmalardaki nitel veri, frekans analiziyle sayısallaştırılmış ve kelimelerin sıklığı saptanmıştır. En fazla tekrarlanan kelime/kelime grupları tespit edildikten sonra, liderlerin 'AB' ve 'NATO' kelimeleriyle birlikte en fazla kullandıkları ve ilişkilendirdikleri kelimeler ile bu kelimeler arasındaki bağlantılar belirlenmiştir.

II. Tarihsel Arka Plan: MHP'de 2017 Yılında Gerçekleşen Ayrışma Süreci ve İYİ Parti'nin Kuruluşu

1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde MHP'nin milletvekili sayısının 80'den 40'a düşmesi, parti içinde ciddi tartışmalara yol açmış, Bahçeli'ye karşı bir muhalefet hareketini tetiklemiştir.³² Seçim sonuçlarını gerekçe gösteren bazı parti üyeleri, olağanüstü kurultay talep etmiştir. Bahçeli, olağan kongrenin 21 Mart 2015'te yapıldığını ve tüzük gereği bir sonraki kongrenin 18 Mart 2018'de düzenleneceğini açıklamıştır. Ancak muhalefet hareketi, bu tarihe kadar beklenmemesi gerektiğini savunmuştur.³³

Muhalefetin liderliğini Meral Akşener, Koray Aydın, Ümit Özdağ ve Sinan Oğan üstlenmiştir.³⁴ Bu grup, olağanüstü kurultayda genel başkan seçilmesini engelleyen tüzük maddesini değiştirmek amacıyla harekete geçmiştir. Muhalifler, delegelerden 547 imza toplamış, ancak MHP Genel

³¹ Bilgin, *Sosyal Psikolojide Yöntem...*, 96.

³² Duran ve Baykal, *Meral Akşener'in Siyasal...*, 7-12.

³³ Şengün, "Resmî Söylemleri Üzerinden...", 25-26.

³⁴ Yeni Şafak. "Meral Akşener'den Kongre Açıklaması." <https://www.yenisafak.com/gundem/meral-aksenerden-kongre-aciklamasi-2466257>.

Merkezi bu imzalardan yalnızca 422'sini geçerli saymıştır. Bunun üzerine muhalifler, 12. Sulh Hukuk Mahkemesi'ne başvurarak olağanüstü kurultay için karar aldırıştır. Mahkeme, partinin kayyum heyeti yönetiminde kongreye gitmesine hükmetmiştir. MHP Genel Merkezi ise bu karara itiraz ederek süreci Yargıtay'a taşımıştır.³⁵

Yargı süreci devam ederken, kayyum heyeti 19 Haziran 2016'da olağanüstü tüzük kurultayını düzenlemiştir. Kurultayda, tüzükteki 14 maddeden 13'ü değiştirilmiş ve olağanüstü kongrede genel başkan seçilmesini engelleyen madde kaldırılmıştır. Ayrıca disiplin suçlarının affedilmesine yönelik bir düzenleme de yapılmıştır. Ancak MHP Genel Merkezi, kurultaya katılımın yeterli olmadığını, sadece 495 delegenin kurultaya katıldığını ve kurultayda usul hataları yapıldığını savunmuştur. Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesi, kurultayda alınan kararların yürütmesini durdurmuştur.³⁶

10 Temmuz'da seçimli kongre yapılması planlanmış, ancak Çankaya İlçe Seçim Kurulu, MHP tüzüğündeki "Olağanüstü kurultayda genel başkan seçilemez" maddesi gerekçesiyle bu kongreyi iptal etmiştir. Muhaliflerin yaptığı itiraz, Yüksek Seçim Kurulu tarafından reddedilmiştir. Bu durum, parti içi muhalefetin mağlubiyeti anlamına gelmiştir.³⁷

Muhalefet hareketinde öne çıkan Akşener, parti içindeki bölünmelerin ardından MHP Disiplin Kurulu kararıyla ihraç edilmiştir. Akşener, kararın hukuksuz olduğunu savunarak mahkemeye başvurmuş, ancak partideki mücadele sonuçsuz kalmıştır.³⁸ Akşener'le birlikte hareket eden diğer muhalifler de benzer şekilde MHP'den ihraç edilmiş veya istifa etmişlerdir.³⁹

Akşener, Özdağ ve Aydın liderliğinde muhalifler, "Türk Milliyetçileri Hayır Diyor Platformu" adı altında bir araya gelerek yeni bir siyasi hareketin temellerini atmıştır. Bu grup, Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik krizlere çözüm sunmak amacıyla alternatif bir oluşum gerektiğini savunmuştur. Akşener, kurulacak partinin Kuva-yı Milliye ruhuyla hareket edeceğini vurgulamıştır.⁴⁰

³⁵ Duran ve Baykal, *Meral Akşener'in Siyasal...*, 15.

³⁶ Şengün, "Resmî Söylemleri Üzerinden...", 24.

³⁷ Duran ve Baykal, *Meral Akşener'in Siyasal...*, 15.

³⁸ Sputnik News. "Akşener MHP'den İhraç Kararını Mahkemeye Taşdı." <https://sputniknews.com.tr/20161013/aksener-mhp-ihrac-iptal-mahkeme-1025274677.html>.

³⁹ Sabah. "Bahçeli'den Meral Akşener Tepkisi." <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/06/12/bahceliden-meral-aksener-tepkisi>.

⁴⁰ Duran ve Baykal, *Meral Akşener'in Siyasal...*, 15.

25 Ekim 2017’de, Akşener liderliğinde İYİ Parti resmen kurulmuştur. Akşener, partinin kuruluş dilekçesini İçişleri Bakanlığı’na teslim ettikten sonra Ankara’da düzenlenen bir toplantıda, “Türkiye İyi Olacak” sloganıyla partinin kuruluşunu ilan etmiştir. İYİ Parti’nin kurucuları arasında MHP kökenli isimler olan Yusuf Halaçoğlu, Nuri Okutan, Ümit Özdağ, İsmail Ok, Koray Aydın ve Lütfü Türkkan yer almıştır.⁴¹ Yeni partinin amacı, siyasi krizlere çözüm sunmak ve toplumsal kutuplaşmayı gidermek olarak belirlenmiştir. İYİ Parti’nin kuruluşu, MHP içindeki ayrışmanın somut bir sonucu olarak Türk siyasetinde önemli bir dönemeç oluşturmıştır.⁴²

III. MHP ve İYİ Parti Liderlerinin NATO ve AB’ye Yaklaşımlarındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Bu bölümde ilk olarak, MHP ve İYİ Parti’nin parti programlarında dış politika, NATO ve AB meselelerinin nasıl ele alındığına değinilmektedir. Bölümün ikinci ve üçüncü kısımları ise Bahçeli ve Akşener’in meclis grup toplantılarında AB ve NATO’ya dair yaptıkları açıklamaların içerik analizi tekniğiyle çözümlenmesine ayrılmıştır. Bölümün dördüncü kısmında ise Bahçeli ve Akşener’in söz konusu açıklamalarının frekans analizi gerçekleştirilmiştir.

A. MHP ve İYİ Parti’nin Parti Programlarında Dış Politika, NATO ve AB Meseleleri

MHP Parti Programı’nda, bölgesel barış ve istikrarın teminatı olarak Türkiye’nin bir “bölgesel lider ülke” haline gelmesi ve uzun vadede uluslararası güvenlik, barış ve adalete katkı sağlayacak bir “küresel güç” konumuna ulaşması, dış politika vizyonunun temel hedefleri arasında gösterilmektedir. Programda, bu vizyonun, Türkiye’nin köklü devlet geleneği ve güçlü bir ülke olma gerçeğinden hareketle; sosyal, kültürel ve tarihî unsurları gözetken çok boyutlu bir anlayışa dayandığı vurgulanmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin millî güvenliği ve çıkarlarının korunması; çevresinde barış, güvenlik ve istikrar kuşağının oluşturulması; komşu ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerle karşılıklı yarar ve saygıya dayalı ilişkilerin geliştirilmesi, öncelikli hedefler arasında sayılmaktadır. Bunun yanı sıra mevcut sorunların, Türkiye’nin hak ve çıkarlarını koruyacak şekilde, uluslararası hukuk çerçevesinde adil ve kalıcı çözümlerle sonuçlandırılmasının hedeflendiği

⁴¹ Anadolu Ajansı. “MHP’li Muhaliflerden Ortak Hareket Etme Kararı.” <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/mhpli-muhaliflerden-ortak-hareket-etme-karari-/601742>.

⁴² Duran ve Baykal, *Meral Akşener’in Siyasal...*, 15.

belirtilmektedir. Türkiye'nin, işbirliği ve dostluk talep eden ülkelerle eşit koşullarda diyalog kurmasının desteklendiği, ülkelerin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ile içişlerine karışılmamasının temel ilkeler arasında yer aldığı ifade edilmektedir. Buna karşın, millî çıkarları hedef alan, hasmane politikalar izleyen devletlere karşı uluslararası hukuk çerçevesinde caydırıcı tedbirler uygulanmasının gerekliliği de vurgulanmaktadır. Türkiye'nin bu politikalarla hem bölgesel hem de küresel düzeyde barış, istikrar ve refaha etkin şekilde katkı sağlamaya devam edeceği ifade edilmektedir.⁴³

İYİ Parti Programı'nda da benzer ifadeler bulunmaktadır. Programda, Türkiye'nin tarihten gelen kazanımları, zengin coğrafyası ve stratejik-jeopolitik konumunun siyasal gerçekçilik temelinde değerlendirilerek bir dış politika anlayışı oluşturulması gerektiği ifade edilmektedir. Bu anlayış, Türkiye'nin egemenlik haklarını ve çok boyutlu menfaatlerini koruma esasına dayandırılmaktadır. Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesine atıf yapılarak; uluslararası hukuka bağlı, caydırıcı, dengeli, barışçıl, etkin, kararlı, güvenilir ve istikrarlı bir yaklaşımın esas alınacağı belirtilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin dış politikada yalnızlıktan kurtarılmasının ve dinî-mezhepsel toplum mühendisliği yaklaşımlarıyla içine çekildiği "Ortadoğululaşma" yanlışına son verilmesinin temel hedeflerden biri olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara ve üyesi olduğu kuruluşlardaki sorumluluklarına ahde vefa ilkesi çerçevesinde bağlı kalınacağı; bunun yanında komşu, müttefik ve ortak ülkelerin de Türkiye'ye yönelik yükümlülüklerini yerine getirmesi için kararlı ve takipçi bir tutum sergileneceği vurgulanmaktadır. Dış ilişkilerde millî çıkarların ve ulusal güvenliğin temel odak noktası olacağı, çevre ve bölge ülkeleriyle dostane ilişkiler geliştirilerek bölgesel ve küresel barışa katkı sağlanacağı belirtilmektedir. Son olarak, Türkiye'nin Batı ile köklü ve kurumsal ilişkilerinin geliştirilmesinin yanı sıra, Asya-Pasifik bölgesi gibi dünyanın yeni merkez noktası haline gelen ülkelerle de çok boyutlu ve karşılıklı çıkara dayalı ilişkiler kurulmasına önem verileceği ifade edilmektedir. Bu kapsamlı yaklaşımın, Türkiye'yi uluslararası arenada etkin, saygın ve dengeli bir güç haline getireceği iddia edilmektedir.⁴⁴

Görüldüğü üzere, dış politika bahsinde MHP ile İYİ Parti programları arasında kayda değer bir farklılıktan söz edebilmek mümkün değildir. Hatta

⁴³ Milliyetçi Hareket Partisi, *Parti Programı: Geleceğe Doğru*, 2009, 127-128, https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt

⁴⁴ İYİ Parti, *Parti Programı*, 2017, 61, <https://iyiparti.org.tr/storage/img/doc/iyi-parti-guncel-parti-program.pdf>

bir adım daha ilerleyerek; yukarıda belirtilen genel ilkelerin, Türkiye’deki diğer pek çok partinin programına da neredeyse sorunsuz şekilde entegre edilebilecek soyutlukta olduğu söylenebilir. Ulusal çıkarları gözetmek, barıştan ve uluslararası hukuka saygıdan yana olmak, etkin bir dış politika izlemek vb. önermeler, dış politikadaki ihtilaflı meselelere dair partileri ayırt edici kılacak herhangi bir nitelik içermemektedir.

MHP’nin parti programında, Türkiye’nin AB üyeliğine ilişkin olarak ise şu açıklamalar yer almaktadır:

Türkiye-AB ilişkilerinin niteliği, zemini ve çerçevesinin açıklığa ve yeni bir tanıma kavuşturulması gerekli görülmektedir. Partimiz, AB ile ilişkileri Türkiye için bir ‘kimlik ve kader sorunu’ olarak görmemektedir. Türkiye’nin ne pahasına olursa olsun AB’nin yörüngesinde sürüklenmeye mecbur, mahkûm ve muhtaç olmadığını savunmaktadır. AB’nin Türkiye’nin millî birliği ve bütünlüğü; terör ve bölücülük; Kıbrıs, Yunanistan ve Ermenistan konularındaki yaklaşımı Türkiye’nin menfaatlerine zarar vermemesi kaydıyla ortaklık müzakerelerinin sürdürülmesi ve tam üyelik dışındaki yaklaşımların kabul edilmemesi politikamızın esasını oluşturmaktadır. AB’ye dâhil ülkelerin millî duyarlılıklarımıza gösterecekleri saygı, bu ülkelerle olan ilişkilerimizin geleceğini belirleyecek temel kriterleri oluşturacaktır.⁴⁵

Yukarıda görüldüğü üzere, MHP’nin parti programında terör, Kıbrıs vb. bir dizi başlıkta belirli duyarlılıklar dile getirilmekle ve Türkiye’nin AB’ye muhtaç olmadığı belirtilmekle birlikte; ortaklık müzakerelerinin ve AB’ye tam üyelik hedefinin sürdürülmesinden yana tavır alınmaktadır.⁴⁶ MHP’nin mevcut parti programında, doğrudan doğruya NATO’ya ilişkin herhangi bir açıklama ise bulunmamaktadır. Ancak MHP’nin 2015 Seçim Beyannamesi’ne dair hazırladığı özet metninin “Dış Politika” başlığında şu ifadeler yer almaktadır:

Partimiz Türkiye’nin NATO üyeliğine ve bu üyeliğin getirdiği sorumluluklara odaklanmaktadır. Partimiz, Türkiye’nin NATO içindeki konumunu güçlendirmeyi ve ülkenin millî çıkarlarını koruyarak NATO ile işbirliğini sürdürmeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda, Türkiye’nin NATO’ya üyeliği, ulusal savunma politikalarının belirlenmesinde ve bölgesel güvenliğin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Partimiz, Türkiye’nin NATO ile

⁴⁵ Milliyetçi Hareket Partisi, *Parti Programı: Geleceğe Doğru*, 2009, 127-128.

⁴⁶ Tüysüz de Türkeş döneminde AB’ye karşı daha mesafeli bir tutum sergileyen MHP’nin Bahçeli liderliğinde AB üyeliği hedefini desteklediğini; ancak bu desteği “onurlu üyelik” gibi koşullarla sınırlandırdığını belirtmektedir. Bkz.: Tüysüz, *1990 sonrası MHP...*

ilişkilerini stratejik bir bakış açısıyla değerlendirerek ulusal çıkarların korunması ve NATO içinde etkin bir rol üstlenme amacını öncelikli olarak benimsemektedir.⁴⁷

2015 Seçim Beyannamesi'nde ve MHP'nin çeşitli vesilelerle yayınladığı diğer resmî metinlerinde ("MHP'nin 100 Sözü" vb.) de takip edilebileceği üzere MHP, NATO yanlısı bir dış politika hattı çizmekte; NATO'nun varlık misyonuna ve Türkiye'nin NATO üyeliğine dair herhangi bir çekimserlik ve tereddüt emaresi göstermemektedir. Hatta Türkiye'nin NATO içerisinde daha etkin ve önemli bir konuma gelmesini de gerekli görmektedir.

Bu söylenenler büyük ölçüde, İYİ Parti'nin konuya yaklaşımı açısından da geçerlidir. İYİ Parti'nin programında, AB ve NATO'ya dair öne çıkan açıklamalar şöyledir:

Türkiye-AB ilişkilerinin Türkiye için olduğu kadar AB için de önemli olduğunu düşünmekteyiz. Mevcut tam üyelik süreci karşılıklı çıkarlara hizmet etmemektedir. Sağlıklı bir ilişki zeminine oturmuş Türkiye-AB ilişkileri sadece iki taraf açısından değil, Ortadoğu, Kafkasya, Balkanlar ve Doğu Akdeniz için de önem taşımaktadır. Bu çerçevede, İYİ Parti, AB ile ilişkilerde tarafların karşılıklı çıkarlarını temsil edecek doğru ilişki zemininin oluşturulmasını sağlayacaktır.

Türkiye, İkinci Dünya savaşından sonra kurulan dünya düzeni içinde Batı kurumları içinde yer almıştır. Ülkemizin savunma politikası da Batı güvenlik sistemine entegre olmuştur. Savunma politikasında en üst şemsiye olarak NATO bulunmaktadır. Türkiye'nin NATO şemsiyesinde olması milli politikalar ve stratejiler uygulamasına engel değildir. NATO bir siyasi yapılanma olup aynı zamanda üyelerinin savunma ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Türkiye'nin bu ittifaka üyeliğinin diğer ittifak ve mekanizmalardaki ülkelerle kendi milli çıkarları ve ulusal güvenliğinin gereği yapılan işbirlikleri içinde yürütülecektir.⁴⁸

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü üzere İYİ Parti, NATO'nun Türkiye için güvenlik politikalarının temelini oluşturduğunu ve AB ile ilişkilerde karşılıklı çıkarları önceleyen bir zemin yaratılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda İYİ Parti'nin dış politika vizyonu, Türkiye'nin hem Batı ile ilişkilerini güçlendiren hem de millî çıkarlarını ön planda tutan bir denge politikası olarak şekillenmektedir.

⁴⁷ Milliyetçi Hareket Partisi, *1 Kasım 2015 Seçim Beyannamesi: Huzurlu ve Güvenli Gelecek*, 2015, 43.
https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/1kasimsecimleri/beyanname_1kasim2015.pdf

⁴⁸ İYİ Parti, *Parti Programı*, 2017, 62-63.

Netice itibariyle MHP ve İYİ Parti'nin AB ve NATO konusundaki yaklaşımları, ulusal çıkarları koruma ve uluslararası ilişkilerde Türkiye'nin stratejik konumunu güçlendirme temelinde benzerlik göstermektedir. Her iki parti de Türkiye'nin dış politikasında millî çıkarların ön planda tutulması gerekliliğini vurgulamaktadır. AB'ye üyelik müzakerelerinin seyrinden her iki partinin de memnun olmadığı açıktır. Ancak AB'ye tam üyelik, parti programlarında, her iki partinin de hedefleri arasında gösterilmektedir.⁴⁹ Bu meselede, aralarındaki görece bir farklılık, İYİ Parti'nin AB'ye üyelik sürecini MHP'den daha fazla önemsemesi; en azından programdaki ifadelerinin bu doğrultuda olmasıdır. NATO'ya ve Türkiye'nin NATO üyeliğine ise her iki parti de çok önem vermekte ve Türkiye'nin bu kuruluş içinde çok daha etkin bir pozisyonda olmasını arzulamaktadır. Ancak tüm bunlar, AB ve NATO meselelerine partilerin yaklaşımına dair sınırlı düzeyde bilgi vermektedir. Bölümün sıradaki kısımlarında, içerik analizi tekniğiyle, Bahçeli ve Akşener'in AB ve NATO'ya yaklaşımları detaylı şekilde çözümlenmeye çalışılmaktadır.

B. Bahçeli ve Akşener'in AB'ye Dair Açıklamalarının İçerik Analizi

Çalışmanın bu kısmında, meclis grup toplantılarında Bahçeli ve Akşener'in AB'ye yönelik 2023 yılı boyunca yaptıkları açıklamaların içerik analizini gerçekleştirebilmek ve bu analizden elde edilecek bulguları yorumlayabilmek için, 'olumlu', 'olumsuz' ve 'nötr' olmak üzere üç başlıkta kategoriler oluşturulmuştur. Olumlu kategoriler, liderlerin AB'yi ve onun politikalarını destekleyen, bunları olumlu olarak değerlendiren ifadelerini içermektedir. Olumsuz kategoriler ise AB'ye ve politikalarına dair olumsuz içerikteki ifadeleri kapsamaktadır. Bunların dışında kalan ifadeler ise 'nötr' kategorisinde değerlendirilmiştir. Aşağıda (Tablo 1-2), Bahçeli ve Akşener'in AB'ye yönelik açıklamalarından ortaya çıkan kategoriler ile bu kategorileri oluşturan kodlar gösterilmiştir.

⁴⁹ Milliyetçi Hareket Partisi, *Parti Programı: Geleceğe Doğru*, 2009, 127-128; İYİ Parti, *Parti Programı*, 2017, 62.

Tablo 1: Bahçeli'nin AB'ye Yönelik Açıklamalarına Dair Kategori ve Kodlar Listesi

Kategoriler	Kodlar	Kapsam/Söylem
Olumlu	Bölgesel İşbirliği	AB içindeki sosyal, siyasal, ekonomik vb. işbirlikleri
	Kültürel-Sosyal İlişkiler	AB'nin Türkiye'ye kültürel-sosyal katkıları, AB projeleri ve programları
	Milliyetçilik	Türkiye'ye dair olumlu niteliklerin AB ülkelerine pozitif referanslarla anılması
	Hukuk Sistemi	AB'nin Türkiye'deki yargı bağımsızlığına yönelik endişelerinin ve adil yargılanma hakkının ihlallerine dair yaptığı müdahalelerin olumlanması
Olumsuz	Ekonomik Sorunlar	Türkiye-AB arasındaki ekonomik ilişkiler, AB içindeki ekonomik durgunluklar, işsizlik, borç krizleri, gelir eşitsizliği gibi konular
	Göçmen/Sığınmacı Sorunu	Türkiye-AB arasındaki göç ve mülteci krizlerinin yönetimindeki anlaşmazlıklar, AB'nin Türkiye'ye yönelik göç politikaları
	AB Kurumlarının Yetersizliği	AB kurumlarının uluslararası alandaki etkinliği konusundaki eleştiriler, karar alma süreçlerindeki aksaklıklar
	Terörizmle Mücadeledeki Sorunlar	Türkiye ve AB'nin terörizmle mücadelede işbirliği, güvenlik politikaları ve istihbarat paylaşımı, AB içindeki güvenlik zafiyetleri, terör saldırıları, radikalleşme, siber güvenlik sorunları
	Otoriter Eğilimler	AB içindeki otoriter eğilimlerin artması
	Yasal ve Siyasi Belirsizlikler	AB'deki yasal düzenlemelerdeki belirsizlikler, siyasi istikrarsızlık, Türkiye-AB ilişkilerinin geleceğine dair belirsizlikler
	Müzakere Sürecindeki Engeller	Türkiye'nin AB'ye katılım müzakerelerinde karşılaşılan engeller, müzakere sürecindeki yavaşlık ve çatışma noktaları
	İnsan Haklarının İhlali	AB'nin Türkiye'de demokrasi standartlarının düşmesine yönelik eleştirileri ve hukukun üstünlüğüne yönelik endişeleri
	Ayrımcılık ve Ötekileştirme	Etnik ve kültürel kimlik vurgusu, azınlık hakları ve bunların AB içindeki etkileri
	AB Ülkeleri Arasındaki Krizler	AB ülkeleri arasındaki diplomatik krizler, anlaşmazlıklar, AB'nin iç bütünlüğünü tehdit eden gelişmeler
	Medya ve Basın Özgürlüğü	AB'nin Türkiye'deki medya özgürlüğüne yönelik eleştirileri

Tablo 2: *Akşener'in AB'ye Yönelik Açıklamalarına Dair Kategori ve Kodlar Listesi*

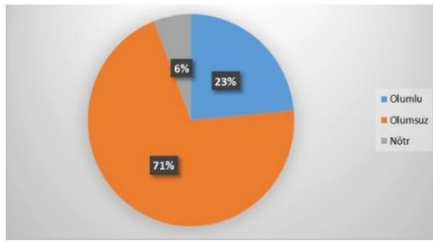
Kategoriler	Kodlar	Kapsam/Söylem
Olumlu	Bölgesel İşbirliği	AB içindeki sosyal, siyasal, ekonomik vb. ilişkiler
	AB Dış Politikası	AB'nin uluslararası ilişkileri, dış politika hedefleri, uluslararası kuruluşlarla ilişkileri
	Katılım Süreci	Türkiye'nin AB'ye katılım süreci ve Türkiye'nin AB üyeliği perspektifi
	Kültürel-Sosyal İlişkiler	AB'nin Türkiye'ye kültürel-sosyal katkıları, AB projeleri ve programları
	Ortak Dış Politika	Türkiye ve AB'nin ortak dış politika hedefleri, bölgesel işbirliği çabaları, AB'nin Türkiye ile ortaklıkları ve AB'nin Türkiye'nin bölgesel rolüne yaklaşımı
	Siyasi Diyalog	Türkiye-AB ilişkilerindeki diplomatik temaslar
	Hukuk Sistemi	AB'nin Türkiye'deki yargı bağımsızlığına yönelik endişelerinin ve adil yargılanma hakkının ihlallerine dair yaptığı müdahalelerin olumlanması
Olumsuz	Demokrasi Erozyonu	AB'deki demokratik kurumların ve değerlerin zayıflaması, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması ve siyasi katılımın azalması
	Ekonomik Sorunlar	Türkiye-AB arasındaki ekonomik ilişkiler, AB içindeki ekonomik durgunluklar, işsizlik, borç krizleri, gelir eşitsizliği gibi konular
	İnsan Hakları İhlali	AB'nin Türkiye'de demokrasi standartlarının düşmesine yönelik eleştirileri ve hukukun üstünlüğüne yönelik endişeleri
	Göçmen/Sığınmacı Sorunu	Türkiye-AB arasındaki göç ve mülteci krizlerinin yönetimindeki anlaşmazlıklar, AB'nin Türkiye'ye yönelik göç politikaları
	Terörizmle Mücadeledeki Sorunlar	Türkiye ve AB'nin terörizmle mücadelede işbirliği, güvenlik politikaları ve istihbarat paylaşımı, AB içindeki güvenlik zafiyetleri, terör saldırıları, radikalleşme, siber güvenlik sorunları
	Müzakere Sürecindeki Engeller	Türkiye'nin AB'ye katılım müzakerelerinde karşılaşılan engeller, müzakere sürecindeki yavaşlık ve çatışma noktaları
	AB Hukuku	AB'nin çıkardığı yasalar, düzenlemeler, direktifler ve bunların üye ülkelerdeki etkileri
Nötr	AB Ekonomi Politikaları	AB'nin ticaret politikaları, serbest ticaret anlaşmaları
	AB'nin Geleceği	AB'nin genişleme politikaları ve buna dair tartışmalar
	AB Kültürü ve Toplumu	AB'deki kültürel çeşitlilik, vatandaşlık hakları, AB vatandaşlarının yaşam tarzları
	AB Finansı ve Bütçesi	AB'nin bütçe yapısı, fonların dağıtımı, AB'nin mali politikaları
	AB Teknoloji ve İnovasyonu	AB'nin teknoloji politikaları, AR-GE faaliyetleri, dijital dönüşüm, yenilikçi endüstriler
	AB'deki Çevre Sorunları	AB'nin çevre politikalarının yetersizliği, iklim değişikliğiyle mücadeledeki zorluklar, çevresel tahribat

Yukarıdaki tablolarda görüldüğü üzere, Bahçeli ve Akşener'in AB'ye dair tutumlarında bazı benzerlikler bulunmaktadır. İki lider de AB'yle işbirliğini desteklerken, belirli konulara eleştirel yaklaşmakta, Türkiye'nin çıkarlarını koruma ve egemenliğini vurgulama konusunda hassasiyet göstermektedir. Ayrıca liderlerin AB'ye yönelik olumlu kategorilerine ve bunları oluşturan kodlara bakıldığında; bölgesel işbirliği, kültürel-sosyal ilişkiler ve hukuk sisteminin ortak olduğu görülmektedir. Ekonomik sorunlar,

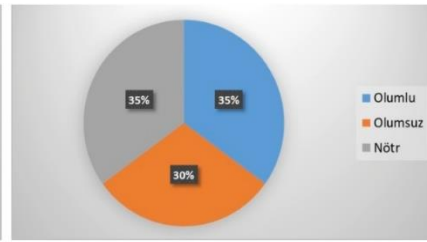
göçmen/sığınmacı sorunu, terörizmle mücadeledeki sorunlar, müzakere sürecindeki engeller ve insan hakları ihlali kodları ise ortak nitelikteki olumsuz kategorilerdir.

Öte yandan, yukarıdaki tablolarda, liderlerin AB'ye yönelik yaklaşımlarında bazı farklılıklar da göze çarpmaktadır. Bahçeli'nin söylemlerine dair tabloda olumsuz kodların sayısının olumlu kodlardan daha fazla olması, AB karşısında Bahçeli'nin çok daha eleştirel bir pozisyonda durduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle iç ve dış güvenlik meselelerinde Bahçeli'nin, AB'nin Türkiye'ye yönelik beklenti ve taleplerine karşı daha sert bir duruş benimsediğini ve AB'nin Türkiye'nin iç işlerine müdahale etme potansiyelini daha yoğun şekilde eleştirdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca nötr kategoriler incelendiğinde, Bahçeli'nin bu kategoride tek bir koda; Akşener'in ise yedi ayrı koda bağlı içerik geliştirdiği görülmektedir. Nötr kategorideki söylemleri, Bahçeli'nin tüm söylemleri içinde en az paya sahiptir ve bu, AB meselelerinde Bahçeli'nin nötr bir pozisyondan ziyade daha keskin bir tavır sergilediğini göstermektedir.

Genel olarak Akşener'in, AB'ye yönelik nötr kodlarının Bahçeli'den daha fazla olması ve Bahçeli'ninkinden farklı olarak olumlu ve olumsuz kodlarının sayısının az-çok birbirine denklik arz etmesi ise Akşener'in, AB'yle ilişkilerin dengeli şekilde ele alınmasına yönelik yaklaşımını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, tablolarda gösterilen kodlar, AB'nin mevcut politikalarını ve uygulamalarını değerlendirirken Akşener'in, politika oluşturma sürecinde daha uzlaşmacı ve yapıcı bir yaklaşım sergilediğini ortaya koymaktadır. Genel olarak Akşener'in, AB'yle daha olumlu bir gelecek öngörebildiğini ve işbirliği olanaklarını değerlendirmeye daha açık olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Aşağıdaki grafiklerde, her iki liderin AB'ye dair açıklamalarındaki olumlu, olumsuz ve nötr kategorilerinin tüm söylemleri içindeki yüzdesel dağılımları gösterilmektedir:



Grafik 1: Bahçeli'nin AB'ye Dair Açıklamalarındaki Kategorilerin Yüzdesel Dağılımı



Grafik 2: Akşener'in AB'ye Dair Açıklamalarındaki Kategorilerin Yüzdesel Dağılımı

Aşağıdaki tablolarda ise her iki liderin olumlu, olumsuz ve nötr kategorileri kapsamında yer alan her bir kodun, o kategori içindeki yüzde oranı gösterilmektedir:

Tablo 3: *Bahçeli'nin AB'ye Dair Açıklamalarındaki Kodların Yüzdesel Dağılımı*

Olumsuz Kodlar	Yüzde	Olumlu	Yüzde	Nötr	Yüzde
Göçmen/Sığınmacı Sorunu	36,47	Milliyetçilik	41,86	Medya ve Basın Özgürlüğü	100
Müzakere Sürecindeki Engeller	11,44	Hukuk Sistemi	37,21		
Ekonomik Sorunlar	10,59	Bölgesel İşbirliği	11,63		
Terörizmle Mücadeledeki Sorunlar	9,75	Kültürel ve Sosyal İlişkiler	9,30		
AB Kurumlarının Yetersizliği	8,90				
İnsan Haklarının İhlali	8,47				
Otoriter Eğilimler	7,20				
Ayrımcılık ve Ötekileştirme	6,36				
Yasal ve Siyasi Belirsizlikler	5,08				
AB Ülkeleri Arasındaki Krizler	4,24				

Tablo 3'te, Bahçeli'nin AB'ye dair açıklamalarında olumlu kategoriler içinde en fazla (%41,86) milliyetçilik koduna yönelik içerikler bulunduğu görülmektedir. Olumsuz kategoriler içinde ise göçmen/sığınmacı sorunu koduna yönelik içerikler öne çıkmaktadır (%36,47). Bahçeli'nin milliyetçilik koduna bağlı içerikleri sıkça tekrarlaması; onun temel ideolojisinin ve politikalarının bir neticesi olup, Türkiye'nin millî değerleri ve ulusal kimliğinin korunmasına yönelik kaygılarını yansıtmaktadır. Hukuk sistemi kodunun yüksekliği ise Bahçeli'nin, Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde hukukun üstünlüğü ve adalet sisteminin güçlendirilmesi konusundaki taahhüdünü ve AB'nin hukuki standartlarına uyum sağlama konusundaki kararlılığını göstermektedir. Bölgesel işbirliği oranının yüksekliği ise Bahçeli'nin, Türkiye-AB ilişkilerini sadece ikili değil, aynı zamanda bölgesel ve çok taraflı işbirlikleri çerçevesinde ele aldığını göstermektedir. Göçmen/sığınmacı sorununun olumsuz kategoriler kapsamındaki söylemleri içinde en yüksek orana sahip olması, AB'nin düzensiz göç akınlarıyla başa çıkma politikalarına yönelik Bahçeli'nin eleştirilerinin yoğunluğunu ortaya koymaktadır. Müzakere sürecindeki engellerin ve ekonomik sorunların da yüksek orana sahip olması ise Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde karşılaştığı siyasi ve ekonomik zorlukları Bahçeli'nin sıklıkla vurguladığını göstermektedir. Ayrıca AB kurumlarının yetersizliği, Bahçeli için ciddi bir

endişe kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, AB'nin karar alma mekanizmalarının ve kurumlarının işlevsizliği veya etkin olmamasıyla ilgili eleştirilerinin varlığına işaret etmekte ve AB politikalarının reform ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bahçeli, AB'nin temel değerlerinden biri olan insan haklarının korunması konusunda da kaygı duymakta ve AB ülkelerinde insan haklarına yönelik artan ihlallere işaret etmektedir. Otoriter eğilimlerin yüksek yüzdeye sahip olması ise Bahçeli'nin, AB ülkelerinde demokratik değerlerin zayıfladığına, otoriter eğilimlerin güç kazandığına dair endişesini yansıtmaktadır.⁵⁰

Akşener'in AB'ye dair açıklamalarındaki kodların yüzdesel dağılımı ise şu şekildedir:

⁵⁰ MHP'nin tavrının zaman içerisindeki değişimi doğrudan bu çalışmanın konusunu oluşturmadığı için bu mesele üzerinde detaylıca durulamayacaktır. Ancak kendi tarihi içinde MHP'nin AB'ye yönelik tavrının zaman zaman değişikliğe uğradığını belirtmek gerekir. Konuya dair bir çalışmada Korkusuz, MHP'nin, 1970'lerden itibaren özellikle kültürel ve siyasi alanlarda AB'yi zararlı bir yapı olarak gördüğünü ifade etmektedir. Çalışmada, 1999 Helsinki Zirvesi sırasında Türkiye'nin AB adaylığının kabul edilmesiyle birlikte MHP'nin söyleminde kısa süreli bir yumuşama yaşandığı; ancak bu durumun uzun sürmediği belirtilmektedir. 2000'lerin ortalarından itibaren ise AB'nin Türkiye'ye karşı önyargılı ve çifte standartlı bir tutum sergilediği düşüncesinin, MHP'nin söylemlerinde tekrar baskın hale geldiği tespiti yapılmaktadır. Bkz.: Korkusuz, "EU-Turkey Relations..." Akçay ise MHP'nin Cumhur İttifakı'na katılımının, partinin dış politika söylemlerinde önemli bir değişime neden olduğunu öne sürmektedir. MHP'nin daha önceki seçim beyannamelerinin aksine 2018'de AB'yle ilişkilere ayrı bir yer vermemesini Akçay, bu değişime bağlamaktadır. Bkz.: Akçay, "24 Haziran Seçimleri..." Görgülü de Cumhur İttifakı'na katıldıktan sonra MHP'nin dış politika söylemlerini AK Parti'nin güvenlik ve tehdit odaklı politikalarıyla uyumlu bir çerçevede yeniden şekillendirdiğini ileri sürmektedir. Görgülü, MHP'nin özellikle terörle mücadele, sınır güvenliği ve bölgesel istikrar gibi konularda AK Parti ile ortak bir çizgi benimsediğini ve dış politikada destekleyici partner rolü üstlendiğini ifade etmektedir. Ayrıca AB'ye yönelik söylemlerinde MHP'nin, Cumhur İttifakı'nın etkisiyle daha muhafazakâr-milliyetçi bir tutum sergileyerek AB şüpheciliğini ön plana çıkardığını belirtmektedir. Bkz.: Güventürk Görgülü, *Çemberin Dışında Bırakılanlar: Büyük Veri Analiziyle Türkiye'de 2023 Seçimleri*, (İstanbul: Etkiniz AB Programı, 2023), 34. Müderrisoğlu da MHP'nin, Cumhur İttifakı ile daha güvenlik odaklı bir eksene kaydığı tespitini yapmaktadır. Bkz.: Efe Can Müderrisoğlu, "2018 Cumhur İttifakı ve AB Şüpheciliği: İktidar Bloğu Partilerinin AB Söylemleri," (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2023), 105.

Tablo 4: Akşener'in AB'ye Dair Açıklamalarındaki Kodların Yüzdesel Dağılımı

Olumlu Kodlar	Yüzde	Nötr Kodlar	Yüzde	Olumsuz Kodlar	Yüzde
Siyasi Diyalog	23,81	AB'nin Genişlemesi	22,5	Terörizmle Mücadeledeki Sorunlar	26,42
Ortak Dış Politika	20	AB Kültürü ve Toplumu	20	Göçmen/Sığınmacı Sorunu	23,58
Hukuk Sistemi	20	AB Finansı ve Bütçesi	17,5	Müzakere Sürecindeki Engeller	17,92
Katılım Süreci	17,80	AB Hukuku	18,5	Ekonomik Sorunlar	12,26
Kültürel ve Sosyal İlişkiler	10,48	AB Çevre Sorunları	9	Demokrasi Erozyonu	10,38
Bölgesel İşbirliği	4,76	AB Ekonomi Politikaları	7,5	İnsan Hakları İhlali	9,43
AB Dış Politikası	3,81	AB Teknoloji ve İnovasyonu	5		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, AB meselelerine yönelik Akşener'in açıklamalarında, olumlu kategoriler içinde en fazla (%23,81) siyasi diyalog koduna yönelik içerikler bulunmaktadır. Akşener'in bu kodu sık tekrarlama, uluslararası ilişkilerde diyalog ve diplomasiye önem verdiğini, sorunların barışçıl yollarla çözülmesinden yana olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, olumsuz kodlar içinde, terörle mücadeledeki sorunlara dair söylemlerin yoğunluğu (%26,42) dikkat çekicidir. Bu durum, Akşener'in, terörle mücadele konusunda AB'ye eleştirel bir tutumunun olduğunu ortaya koymaktadır. Akşener'in terörle mücadeleden sonra en yoğun olarak göç sorununa değindiği görülmektedir. Bu veri, Akşener'in AB'nin göç politikalarının etkinliği ve adil dağılımı konusundaki endişelerini yansıtmaktadır. Akşener, düzensiz göçlere karşı AB'nin etkili politikalar geliştiremediğini ve üye ülkeler arasında adil bir yük paylaşımı yapamadığını dile getirmektedir. AB'yle müzakere sürecindeki engellere yönelik eleştirileri ise Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin çıkmaza girdiğine dair Akşener'in endişelerini yansıtmaktadır. AB'nin Türkiye'ye karşı tutumunu adil bulmayan Akşener, müzakerelerin yapıcı bir şekilde ilerleyebilmesi için gerekli adımların atılmadığını düşünmektedir.

Bahçeli ve Akşener'in AB'yle ilgili kodlarının yüzdesel dağılımları karşılaştırıldığında, olumlu kategoriler içinde Bahçeli'nin en fazla (%41,86) milliyetçilik kodunu tekrarladığı, Akşener'in ise siyasi diyalog (%23,81) üzerinde durduğu görülmektedir. Bu veri, liderlerin, AB'ye yaklaşımlarına dair önemli bir farklılığa işaret etmektedir. Söz konusu AB olduğunda, Bahçeli'nin tartışmayı sürüklediği nokta genellikle milliyetçilik, Akşener'in konuyu en yoğun olarak bağladığı mesele ise siyasi diyalogdur. Bahçeli'nin milliyetçilik vurgusunda, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını koruma ve egemenlik

haklarını savunma çabası ön plana çıkmaktadır.⁵¹ Bu farklılık, her iki liderin AB'yle ilgili politika tercihlerini ve odak noktalarını anlamamıza yardımcı olurken, aynı zamanda partilerin genel politika eğilimlerini ve stratejilerini de yansıtmaktadır.

İki liderin olumsuz kategorilerindeki farklı öncelikler ise partilerin AB'ye yönelik eleştirel bakış açılarının ve endişelerinin farklı olduğunu göstermektedir. Bahçeli, düzensiz göç⁵² sorununa; Akşener ise terörle mücadeledeki sorunlara daha çok vurgu yapmaktadır. Ayrıca Akşener'in konuya dair söylemlerinde nötr kodların Bahçeli'ye kıyasla çok daha fazla sayıda olduğu görülmektedir. Bu veri, AB ile ilişkileri Akşener'in daha geniş bir perspektiften ele aldığını; bu konularda daha detaylı bir tartışma yürüttüğünü göstermektedir.

Aşağıda (Grafik 3-4) ise Bahçeli ve Akşener'in, AB meselelerindeki açıklamalarından ortaya çıkan olumlu, olumsuz ve nötr kategoriler kapsamında yer alan tüm kodların, söz konusu liderlerin bütün açıklamaları içindeki tekrarlanma sayıları gösterilmiştir. Bu grafiklerden elde edilen veriler, yukarıdaki (Tablo 3 ve 4'e dair) çıkarımları desteklemektedir.

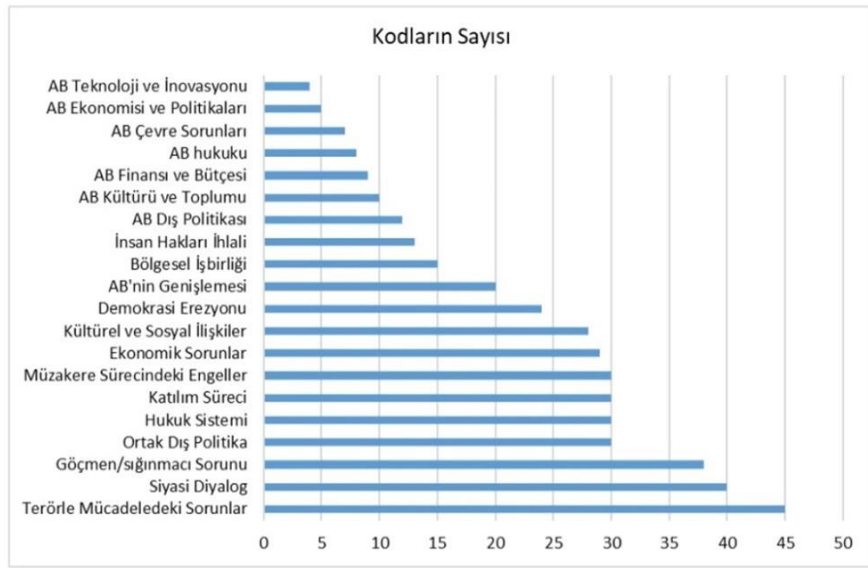


Grafik 3: Bahçeli'nin AB'ye Dair Açıklamalarındaki Kodların Tekrarlanma Sayısı

⁵¹ Nitekim Manioğlu da MHP'nin AB'ye karşı daha muhafazakâr bir yaklaşım sergilediğini ve Türkiye'nin AB üyeliğini milli kimlik ve çıkarlar çerçevesinde değerlendirdiğini belirtmektedir. Çalışmasında, ulusal egemenliğin korunması ve bağımsız bir dış politika izlenmesinin, MHP'nin öncelikli meselesi olduğu da vurgulanmaktadır. Bkz.: Manioğlu, "Siyasi Partilerin Avrupa Birliği'ne..."

⁵² Liderler, düzensiz göç sorunundan bazen 'göçmen sorunu' bazen de 'sığınmacı sorunu' şeklinde bahsederek farklı kullanımlara gittikleri için, bu ikili kullanımı göstermek üzere tablo ve grafiklerde "göçmen-sığınmacı sorunu" nitelemesi tercih edilmiştir.

Grafik 3'te görüldüğü üzere Bahçeli, grup toplantılarındaki AB'ye yönelik tüm açıklamaları içinde en fazla milliyetçilik (35) kodunu tekrarlamıştır. Hukuk sistemi (33), göçmen/sığınmacı sorunu (30), müzakere sürecindeki engeller (25), bölgesel işbirliği (21), ekonomik sorunlar (18), üzerinde en fazla durduğu diğer konulardır.



Grafik 4: Akşener'in AB'ye Dair Açıklamalarındaki Kodların Tekrarlanma Sayısı

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere Akşener, grup toplantılarında, AB'ye yönelik tüm açıklamaları içinde en fazla (45) terörle mücadele kodunu tekrarlamıştır. AB ile siyasi diyalog (40), göçmen/sığınmacı sorunu (38), ortak dış politika (30), katılım süreci (22), müzakere sürecindeki engeller (30) ise üzerinde en fazla durduğu diğer konulardır. Genel olarak, Bahçeli ve Akşener'in grup toplantılarında vurguladıkları konular, her iki liderin AB'ye dair politika önceliklerini yansıtmakta ve bölümün önceki kısımlarında belirtilen sonuçları desteklemektedir. Bu veriler, liderlerin AB konusunda farklı yaklaşımları olduğunu ve partilerinin politika önceliklerini belirlemede farklı faktörleri göz önünde bulundurduklarını göstermektedir.

C. Bahçeli ve Akşener'in NATO'ya Dair Açıklamalarının İçerik Analizi

Bu kısımda, Bahçeli ve Akşener'in NATO'ya yaklaşımlarındaki benzerlik ve farklılıkları değerlendirmek için, her iki liderin 2023 yılında grup toplantılarındaki açıklamalarının içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sonucunda, olumlu ve olumsuz kategoriler oluşturulmuştur. Olumlu kategoriler, liderlerin NATO'yu destekleyen veya onun politikalarını olumlu değerlendiren ifadelerini; olumsuz kategoriler ise NATO'ya yönelik eleştirel veya olumsuz bakış açılarını yansıtan ifadeleri kapsamaktadır.

Tablo 5: Bahçeli'nin NATO'ya Yönelik Açıklamalarına Dair Kategori ve Kodlar Listesi

Kategoriler	Kodlar	Kapsam/Söylem
Olumlu	Müttefiklik	NATO'nun askerî kapasitesi, savunma planları, müttefikler arası askerî işbirliği ve ortak tatbikatlar
	Güvenlik	NATO'nun kuruluş amacı, güvenlik politikaları ve uygulamaları
	Otoriterlik ve Baskı	NATO'nun karar alma süreçlerinde ve üye ülkeler arasındaki diplomatik ilişkilerde Türkiye'ye yapılan baskılar
	Türkiye-NATO İlişkilerinde Sorunlar	Türkiye'nin NATO ile stratejik ortaklığındaki sorunlar, karşılıklı güvenlik endişeleri, terörle mücadeledeki eksiklikler
	Askerî Müdahaleler	Geçmişten bugüne NATO'nun aldığı savaş kararları, NATO'nun askerî müdahaleleri ve bu müdahalelerin sonuçlarına ilişkin eleştiriler
	NATO'nun Yetersizliği	NATO'nun uluslararası güvenlik ortamındaki rolü, terörizmle mücadele, siber güvenlik, nükleer silahların yayılmasını önleme gibi konulardaki çalışmalarının yetersizliği
Olumsuz	NATO Ülkeleri Arasındaki Sınırlı Destek ve İlgisizlik	NATO'ya üye ülkeler arasındaki farklı politika tercihleri, çıkar çatışmaları, bölgesel veya küresel stratejik hedeflerdeki ayrılıklar
	NATO'nun Çifte Standartları	Türkiye'nin güvenlik endişeleri ve taleplerine NATO'nun ilgisizliği ve Türkiye'ye desteğinin yetersizliği
	Türkiye'nin Olası Ayrılma Senaryoları	NATO'nun Türkiye'ye karşı uyguladığı çifte standartlar, diğer üyelere gösterdiği tavizler veya Türkiye'ye yönelik ayrımcılık
	Sivil Kayıplar	Türkiye'nin NATO üyeliğine dair tartışmalar, üyelikten ayrılma senaryoları ve bunların olası sonuçları
	İnsan Hakları İhlalleri	NATO'nun Rusya ve Doğu Avrupa Politikalarına yönelik eleştiriler
		NATO'nun askerî operasyonlarındaki savaş suçları iddiaları ve insan hakları ihlallerine dair eleştiriler

Tablo 5'te görüldüğü üzere, Bahçeli'nin NATO'ya yönelik söylemlerinde olumlu kategori içinde müttefiklik ve güvenlik kodlarına bağlı içerikler bulunmaktadır. Bahçeli'nin bu kodlara bağlı söylemleri, örgütün askerî kapasitesinin güçlü olduğuna ve savunma planlarının etkin olduğuna yönelik olumlu değerlendirmelerini göstermektedir. Bahçeli'nin NATO ile ilgili olumlu kategoride müttefiklik ve güvenlik kodlarına odaklanması ayrıca, NATO'yu stratejik bir müttefik olarak gördüğünü, Türkiye'nin güvenlik politikalarının temel taşlarından biri olarak kabul ettiğini ortaya koymaktadır.

Buna karşın Bahçeli, otoriterlik ve baskı, Türkiye-NATO ilişkilerindeki sorunlar, askerî müdahaleler, NATO'nun yetersizliği, NATO ülkeleri arasındaki anlaşmazlıklar, sınırlı destek ve ilgisizlik, NATO'nun çifte standartları, Türkiye'nin olası ayrılma senaryoları, sivil kayıplar ve insan hakları ihlalleri gibi kodlar kapsamındaki konularda oldukça eleştirel ve şüpheci bir yaklaşım sergilemektedir. Olumlu kategorideki kodlarla birlikte eleştirel ve şüpheci bir yaklaşımın varlığı, Bahçeli'nin, NATO'nun politikalarını ve uygulamalarını kapsamlı bir şekilde değerlendirdiğini ve tartıştığını ortaya koymaktadır.

Tablo 6: Akşener'in NATO'ya Yönelik Açıklamalarına Dair Kategori ve Kodlar Listesi

Kategoriler	Kodlar	Kapsam/Söylem
Olumlu	Müttefiklik	NATO'nun askerî kapasitesi, savunma planları, müttefikler arası askerî işbirliği ve ortak tatbikatlar
	Güvenlik	NATO'nun kuruluş amacı, güvenlik politikaları ve uygulamaları
	Türkiye'nin NATO Üyeliğinin Devamı ve Diğer Ülkelerin Katılımı	Türkiye'nin NATO üyeliğinin tarihi ve bu üyeliğin Türkiye'nin savunma kapasitesi üzerindeki etkileri, Türkiye'nin askerî gücünü artırma ve modernize etme çabaları ve NATO'nun bu süreçteki rolü
	NATO'nun Yetersizliği	NATO'nun uluslararası güvenlik ortamındaki rolü, terörizmle mücadele, siber güvenlik, nükleer silahların yayılmasını önleme gibi konulardaki çalışmalarının yetersizliği
Olumsuz	Otoriterlik ve Baskı	NATO'nun karar alma süreçlerinde ve üye ülkeler arasındaki diplomatik ilişkilerde Türkiye'ye yapılan baskılar
	Türkiye-NATO İlişkilerinde Sorunlar	Türkiye'nin NATO ile stratejik ortaklığındaki sorunlar, karşılıklı güvenlik endişeleri, terörle mücadeledeki eksiklikler
	Sivil Kayıplar	NATO'nun Rusya ve Doğu Avrupa Politikalarına yönelik eleştiriler
	İnsan Hakları İhlalleri	NATO'nun askerî operasyonlarındaki savaş suçları iddiaları ve insan hakları ihlallerine dair eleştiriler

Tablo 6'da görüldüğü üzere Akşener'in olumlu kategorileri içinde müttefiklik, güvenlik ve NATO'ya üyeliğin devamı ve diğer ülkelerin üyeliği kodları yer almaktadır. Akşener, Türkiye'nin NATO üyeliğini stratejik açıdan önemli bir avantaj olarak görmekte; NATO'ya üyeliği, Türkiye'nin ulusal güvenliğinin ve savunmasının temel taşlarından biri olarak kabul etmektedir. Akşener, NATO'yla işbirliğini sürdürmeyi ve ittifakın gerekliliklerini yerine getirmeyi önemsemektedir. Ancak, bu ilişkinin adil ve karşılıklı saygıya dayalı olması gerektiğine de vurgu yapmaktadır. Akşener ayrıca, NATO'nun güvenlik ve savunma politikalarının geliştirilmesini desteklemekte ve işbirliğine yönelik politikaları olumlu değerlendirmektedir. Buna karşın, NATO'ya yönelik söylemleri, belirli endişeler ve eleştiriler de taşımaktadır.

Olumsuz kategoriler içinde NATO'nun yetersizlikleri, otoriterlik ve baskı, Türkiye-NATO ilişkilerinde yaşanan sorunlar, sivil kayıplar ve insan hakları ihlalleri gibi kodların yer aldığı görülmektedir.

Bahçeli ve Akşener'in NATO'ya yönelik olumlu kategorilerine ve bunları oluşturan kodlar listesine birlikte bakıldığında, müttefiklik ve güvenlik kodlarının ortaklaştığı görülmektedir. Bu veri, her iki liderin de Türkiye'nin ulusal güvenliği ve savunmasında NATO'nun stratejik önemini kabul ettiğini ve ittifakın sağladığı avantajlara değer verdiğini göstermektedir. Ancak diğer olumlu kodlarda farklılaşma gözlemlenmektedir ve bu, NATO ile ilişkilere dair farklı vurgular da yaptıklarını ortaya koymaktadır. Olumsuz kategorilere bakıldığında ise otoriterlik ve baskı, Türkiye-NATO ilişkilerinde sorunlar, NATO'nun yetersizliği, sivil kayıplar ve insan hakları ihlalleri kodlarının ortaklaştığı görülmektedir. Bu durum, her iki liderin de birçok açıdan aynı kaygılara sahip olduğunu göstermektedir. Liderlerin tutumları arasındaki en önemli fark, Bahçeli'nin çok daha sert bir tavır takınması ve Türkiye'nin NATO üyeliğinin gözden geçirilmesi gerektiğini savunmasıdır. Akşener ise daha uzlaşmacı/ılımlı/yapıcı bir tavır takınmakta, Türkiye'nin NATO'ya yüz çevirme ihtimalini hiçbir şekilde dile getirmemekte, Türkiye'nin NATO'ya olan bağlılığını sıklıkla vurgulamaktadır.

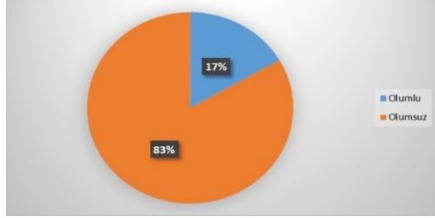
Bahçeli'nin NATO'ya dair açıklamalarından ortaya çıkan olumlu kategoride iki kod, olumsuz kategoride ise on kod bulunmaktadır. NATO'yla ilgili açıklamalarında olumsuz kategoride çok daha fazla kod bulunması, Bahçeli'nin, NATO'nun politika ve uygulamalarına geniş çapta itiraz ettiğini ve NATO'nun güvenlik politikalarını, askerî müdahalelerini ve ilişkilerindeki sorunları Akşener'den daha yoğun şekilde sorguladığını göstermektedir. Bu durum, Bahçeli'nin NATO'yla ilişkilerdeki endişelerini ve ulusal egemenlik ile güvenlik konularındaki hassasiyetlerini yansıtmaktadır.⁵³ Öte yandan,

⁵³ Nitekim Korkusuz da MHP'nin Batı'yla ilişkilere dair genel tavrının ulusal egemenlik odaklı bir perspektiften şekillendiğini, NATO konusundaki tutumunun da bununla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, MHP'nin söylemlerinde NATO, zaman zaman Türkiye'nin savunma politikalarını etkileme ve ulusal egemenliğe müdahale riski taşıyan bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Bu eleştiriler, MHP'nin genel olarak Batı'ya yönelik temkinli ve eleştirel duruşuyla uyum göstermektedir. Bkz.: Korkusuz, "EU-Turkey Relations..." Benzer şekilde, MHP'nin NATO'ya yaklaşımını değerlendirirken Akçay da partinin, Türkiye'nin ittifak içerisindeki rolünü desteklediğini; ancak bu rolün millî

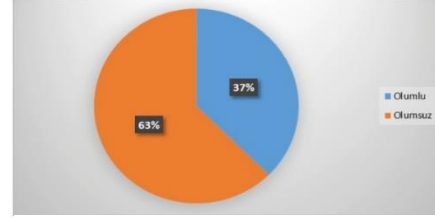
olumsuz kategoriler içerisinde NATO'ya dair herhangi bir ilkesel karşıtlık göze çarpmamaktadır. Yani Bahçeli'nin NATO'ya yönelik eleştirileri, onun belirli konulardaki yetersizliklerine ya da baskılarına odaklanmakta; NATO'nun varlık misyonunu sorunsallaştırmamaktadır. Özetle Bahçeli, NATO'nun varlığını ve insanlığa etkilerini değil, sadece performansını ve bazı uygulamalarını sorgulamaktadır. Mevcut dünya düzeninin askerî düzeydeki en önemli savunma örgütünün varlığı, Bahçeli açısından herhangi bir sorun oluşturmamaktadır.

Akşener'in NATO'ya dair açıklamalarından ortaya çıkan olumlu kategoride üç, olumsuz kategoride ise beş kod bulunmaktadır. Bunların az-çok dengeli olması, Akşener'in, belirli çekincelerine rağmen NATO'yla işbirliği ve uzlaşma yolunu tercih etmesinin bir yansımasıdır. Öte yandan, Bahçeli'nin açıklamalarından ortaya çıkan toplam kod sayısının, Akşener'inkinden fazla olduğu görülmektedir. Bu veri, Bahçeli'nin NATO ile ilgili açıklamalarında daha geniş bir yelpazede konulara değindiğini ve daha eleştirel bir tutum sergilediğini göstermektedir. Akşener, daha seçici, belirli konulara odaklanarak daha sınırlı bir çerçevede görüş belirtmektedir. Her iki liderin olumlu ve olumsuz kategorilerindeki kodların sayısal dağılımına bakıldığında ise -tıpkı AB konusunda olduğu gibi- NATO'ya dair yaklaşımlarında da bazı farklılıklar görülmektedir. Bahçeli, NATO'ya karşı da daha eleştirel ve sert bir tavır sergilerken, Akşener ise daha ılımlı/uzlaşmacı bir yaklaşım benimsemektedir. Nitekim aşağıdaki grafikler incelendiğinde, Bahçeli'nin olumsuz kodlarının yüzdesinin, Akşener'inkinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

çıkarlar ve egemenlik temelinde yeniden tanımlanmasını savunduğunu belirtmektedir. Akçay, MHP'nin, Batı'nın çifte standartlarını eleştirdiğini ve Türkiye'nin güvenliğine yönelik tehditlerin NATO tarafından daha adil bir şekilde ele alınmasını talep ettiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, MHP'nin NATO'ya yönelik yaklaşımı, bir yandan ittifakın önemini kabul ederken, diğer yandan Türkiye'nin ulusal çıkarlarını ve egemenliğini ön planda tutma çabasıyla şekillenmektedir. Bkz: Akçay, "24 Haziran Seçimleri..."



Grafik 5: Bahçeli'nin NATO'ya Dair Açıklamalarındaki Kategorilerin Yüzdesel Dağılımı



Grafik 6: Akşener'in NATO'ya Dair Açıklamalarındaki Kategorilerin Yüzdesel Dağılımı

Aşağıdaki tablolarda (Tablo 7-8) ise iki liderin olumlu ve olumsuz kategorileri kapsamında yer alan her bir kodun, o kategori içindeki yüzde oranı gösterilmektedir:

Tablo 7: Bahçeli'nin NATO'ya Dair Açıklamalarındaki Kodların Yüzdesel Dağılımı

Olumsuz Kodlar	Yüzde	Olumlu Kodlar	Yüzde
Sınırlı Destek ve İlgisizlik	14,21	Müttefiklik	61,54
NATO'nun Yetersizliği	12,69	Güvenlik	38,46
Sivil Kayıplar	11,68		
İnsan Hakları İhlalleri	10,66		
NATO'nun Çifte Standartları	10,15		
Türkiye-NATO İlişkilerinde Sorunlar	9,64		
NATO Ülkeleri Arasındaki Anlaşmazlıklar	9,14		
Otoriterlik ve Baskı	8,12		
Türkiye'nin Olası Ayrılma Senaryoları	7,11		
Askerî Müdahaleler	6,60		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, NATO'ya dair Bahçeli'nin açıklamalarında, olumlu kategoriler içinde en fazla (%61,54) müttefiklik koduna yönelik içerikler bulunmaktadır. Olumsuz kategoriler içinde ise sınırlı destek ve ilgisizlik koduna yönelik içerikler ilk sırada yer almaktadır (%14,21). Müttefiklik kodunu sık tekrarlaması, NATO'nun temel değerlerine ve üye ülkeler arasındaki dayanışmaya Bahçeli'nin önem verdiğini göstermektedir. Güvenlik kodunun yoğunluğu ise Türkiye'nin ulusal güvenliği ve savunma kapasitesi açısından NATO'nun oynadığı rolü Bahçeli'nin önemsendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Bahçeli'nin sınırlı destek ve ilgisizlikle ilgili söylemleri, Türkiye'nin, müttefiklerinin beklentilerine yanıt verirken NATO'dan aynı ölçüde destek alamadığına ve ittifakın Türkiye'nin güvenlik endişelerine duyarsız kaldığına yönelik

tepkilerini yansıtmaktadır. Diğer yandan, Bahçeli'nin NATO'nun yetersizliğine yönelik söylemleri de NATO'nun belirli alanlardaki etkinliği ve performansı konusundaki güvensizliğini yansıtmaktadır. Bu bağlamda Bahçeli, kriz yönetimi, askerî operasyonlar, karar alma süreçleri ve müttefik ülkeler arasındaki koordinasyon gibi konularda NATO'nun performansını sorgulamaktadır. Söz konusu eleştirileri, Türkiye'nin güvenlik ve savunma politikalarına ilişkin Bahçeli'nin görüşlerini şekillendirirken, onun aynı zamanda NATO'nun rolüne dair kapsamlı bir tartışmayı teşvik ettiğini de ortaya koymaktadır. Bahçeli ayrıca sivil kayıplar kodunu sık tekrarlayarak uluslararası alanda yaşanan çatışmalarda ortaya çıkan insani trajedileri vurgulamakta, NATO'yu sivil halkın korunmasına yönelik gerekli önlemleri almadığı gerekçesiyle eleştirmektedir.

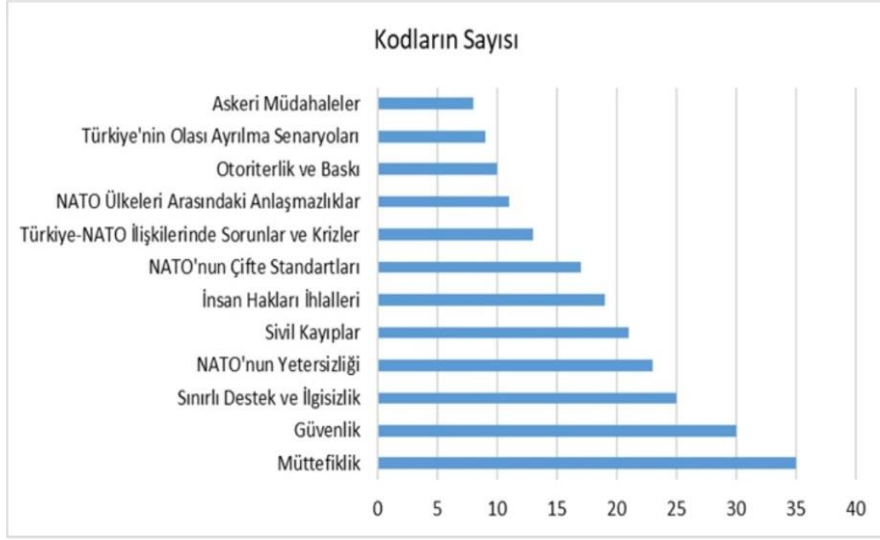
Tablo 8: Akşener'in NATO'ya Dair Açıklamalarındaki Kodların Yüzdesel Dağılımı

Olumsuz Kodlar	Yüzde	Olumlu	Yüzde
Sivil Kayıplar	47,36	Türkiye'nin NATO'ya üyeliğinin Devamı ve Diğer Ülkelerin Katılımı	49,44
İnsan Hakları İhlalleri	15,97	Güvenlik	28,33
Otoriterlik ve Baskı	14,58	Müttefiklik	22,53
NATO'nun Yetersizliği	10,42		
Türkiye-NATO İlişkilerinde Sorunlar ve Krizler	8,33		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, NATO'ya dair Akşener'in açıklamalarında, olumlu kategoriler içinde en fazla (%49,44) Türkiye'nin NATO üyeliğinin devamı ve diğer ülkelerin üyeliği koduna yönelik içerikler bulunmaktadır. Olumsuz kategoriler içinde ise en fazla (%47,36) sivil kayıplar koduna yönelik içerikler öne çıkmaktadır. Türkiye'nin NATO üyeliğinin devamı ve diğer ülkelerin üyeliği kodunun oranının yüksek olması, Türkiye'nin NATO ittifakına aktif katılımının devamını Akşener'in desteklediğini ve NATO'nun, Türkiye'nin ulusal güvenliği ve savunmasında önemli bir rol oynadığını vurguladığını göstermektedir. Akşener'in sivil kayıplar hakkındaki söylemleri ise uluslararası çatışmalarda meydana gelen can kayıplarının önlenmesi hususunda NATO'nun rolüne dair eleştirilerini yansıtmaktadır. İnsan hakları ihlallerine yönelik söylemleri ise bazı durumlarda insan haklarına ve demokratik değerlere NATO'nun saygı göstermediğine yönelik eleştirilerini ve uluslararası ilişkilerde Akşener'in demokratik ilkeleri ve insan haklarını merkeze alan bir tutum benimsediğini göstermektedir.

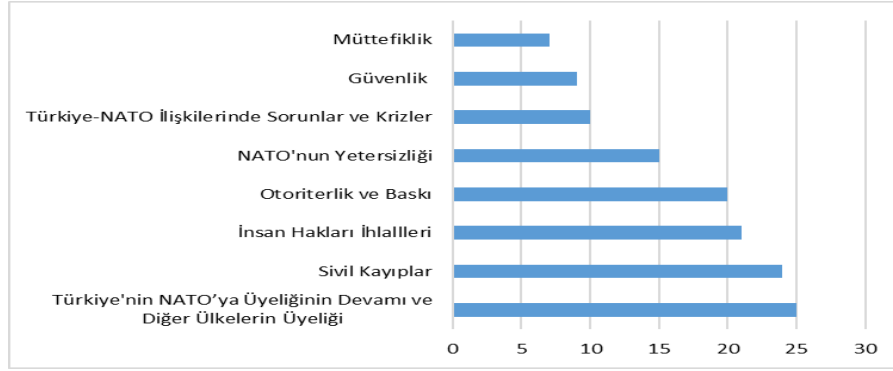
Bahçeli ve Akşener'in NATO'yla ilgili kodlarının yüzdesel dağılımları karşılaştırıldığında, olumlu kategoriler içinde Bahçeli'nin en fazla (%65,54) müttefiklik kodunu tekrarladığı, Akşener'in ise Türkiye'nin NATO'ya üyeliğinin devamı ve diğer ülkelerin üyeliği kodu üzerinde durduğu görülmektedir (%49,44). İki liderin olumlu kategorileri içindeki ortak kodları ise müttefiklik ve güvenlidir ve Bahçeli, bu kodlarda Akşener'den daha fazla söylemde bulunmuştur. Bu durum, Bahçeli'nin NATO ile ilişkilerde ittifakın savunma boyutuna daha fazla vurgu yaptığını, Akşener'in ise daha çok katılım ve işbirliği üzerinde durduğunu göstermektedir. Olumsuz kategorilerde ise Bahçeli sınırlı destek ve ilgisizlik kodunu sık tekrarlar (14,21), Akşener ise terörle mücadeledeki sorunlar kodunu daha fazla (47,36) vurgulamaktadır. İki liderin olumsuz kategorideki ortak kodları ise otoriterlik ve baskı, NATO'nun yetersizliği, sivil kayıplar, insan hakları ihlalleri ve Türkiye-NATO ilişkilerindeki sorunlardır. Bahçeli, NATO'nun yetersizliği ve Türkiye-NATO ilişkilerindeki sorunlar kodlarında Akşener'den daha fazla söylemde bulunmaktadır. Bu veri, NATO'nun etkinliği konusunda Bahçeli'nin Akşener'den daha şüpheli bir yaklaşım sergilediğini ve Türkiye'nin NATO ile olan ilişkilerdeki stratejilerini gözden geçirmesini vurguladığını göstermektedir. Olumsuz kodlara bir bütün olarak bakıldığında ise her iki liderin de NATO'nun varlık sebebini ve dünya siyasetindeki konumunu sorunsallaştıran herhangi bir söylemde bulunmadıkları görülmektedir.

Aşağıda (Grafik 7 ve 8'de), Bahçeli ve Akşener'in, NATO'ya dair açıklamalarından ortaya çıkan olumlu ve olumsuz kategoriler kapsamında yer alan tüm kodların, söz konusu liderlerin bütün açıklamaları içindeki tekrarlanma sayıları gösterilmiştir. Bu grafiklerden elde edilen veriler, yukarıdaki (Tablo 7 ve 8'e dair) çıkarımları desteklemektedir.



Grafik 7: Bahçeli'nin NATO'ya Dair Açıklamalarındaki Kodların Tekrarlanma Sayısı

Grafikte görüldüğü üzere Bahçeli, grup toplantılarındaki tüm açıklamaları içinde en fazla müttefiklik (35) kodunu tekrarlamıştır. NATO'nun temel rolüne bağlı olarak güvenlik (30), sınırlı destek ve ilgisizlik (25), NATO'nun yetersizliği (22), sivil kayıplar (21) ve insan hakları ihlalleri (18), sıklıkla tekrarladığı diğer kodlardır. Grup toplantılarında en sık vurgulanan kodun 'müttefiklik' olması, Bahçeli'nin NATO'ya olumlu bir yaklaşım sergilediği izlenimini verebilir. Ancak içerik analizi yapılırken kodların yalnızca frekansı değil; bağlamı, genel dağılımı ve kodlar arası ilişkiler de dikkate alınmalıdır. 'Müttefiklik' kodunun sıklığına rağmen, Bahçeli'nin söyleminde olumsuz kodların toplamının olumlu kodlardan belirgin şekilde fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca Akşener'in söylemleriyle kıyaslandığında, genel tonunun da çok daha eleştirel bir niteliğe sahip olduğu dikkat çekmektedir.

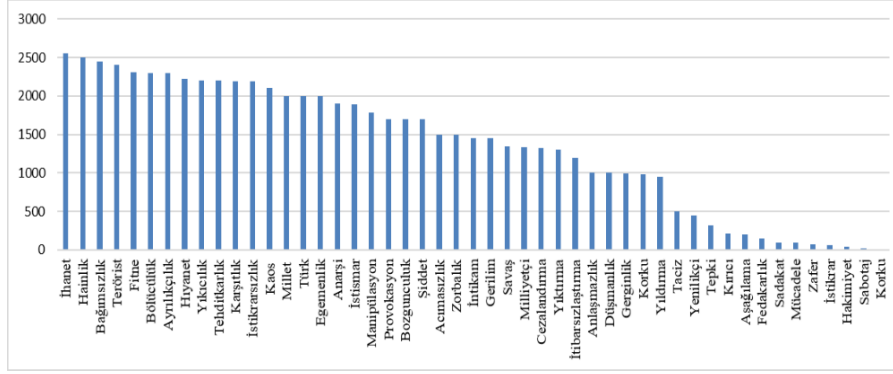


Grafik 8: Akşener'in NATO'ya Dair Açıklamalarındaki Kodların Tekrarlanma Sayısı

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere Akşener, grup toplantılarındaki tüm açıklamaları içinde en fazla (25) Türkiye'nin NATO üyeliğinin devamı ve diğer ülkelerin üyeliği kodunu tekrarlamıştır. Sivil kayıplar (24), insan hakları ihlalleri (21), otoriterlik ve baskı (20) ve NATO'nun yetersizliği (15), sıklıkla tekrarladığı diğer kodlardır. Bu doğrultuda, Bahçeli ve Akşener'in grup toplantılarında vurguladıkları konular, iki liderin NATO'ya yönelik politika önceliklerini yansıtmakta ve önceki bölümlerde belirtilen sonuçları desteklemektedir. NATO konusunda Akşener'in daha yapıcı/uzlaşmacı/ılımlı bir tavır sergilediği, Bahçeli'nin ise daha sert, eleştirel bir tutum takındığı görülmektedir. Ayrıca bu veriler, liderlerin NATO konusundaki farklı yaklaşımlarını ortaya koymakta ve partilerinin politika önceliklerini belirlemede çeşitli faktörleri dikkate aldıklarını göstermektedir.

D. Bahçeli ve Akşener'in AB ve NATO'ya Dair Söylemlerinin Frekans Analizi

Bu kısımda, AB ve NATO'ya Bahçeli ve Akşener'in yaklaşımlarındaki benzerlik ve farklılıkları değerlendirmek için, iki liderin 2023 yılındaki grup toplantılarındaki AB ve NATO'ya dair açıklamalarının frekans analizi yapılmış ve sıklıkla tekrar edilen anahtar kelimeler incelenmiştir. Grafik 9'da Bahçeli'nin, Grafik 10'da ise Akşener'in AB ve NATO'ya yönelik söylemlerinde öne çıkan ilk 50 kelimenin frekans analizi gösterilmiştir.

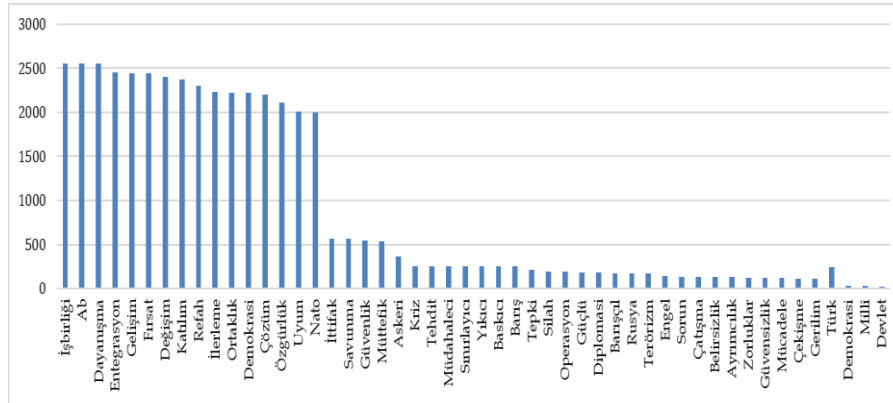


Grafik 9: Bahçeli'nin AB ve NATO'ya Dair Açıklamalarının Frekans Analizi

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere Bahçeli, AB ve NATO'ya dair söylemlerinde sıklıkla 'ihamet,' 'hainlik,' 'terörist,' 'fitne,' 'bölücülük,' 'ayrılıkçılık,' 'hıyanet,' 'yıkıcılık,' 'tehditkarlık,' 'karşıtlık,' 'istikrarsızlık' ve 'kaos' gibi kelimeleri kullanmakta ve bu kurumlara karşı oldukça sert ve eleştirel bir tutum sergilemektedir. Bu kelimeler ayrıca, Bahçeli'nin AB ve NATO'ya olan güvensizliğini ve Türkiye'nin ulusal çıkarlarına bu kurumların zarar verebileceği yönündeki endişelerini yansıtmaktadır. Daha genel planda bakıldığında bu kelimeler, Osmanlı'nın son ve Cumhuriyet'in erken döneminde Türk aydınlarının temel düşünce kodlarından biri olan sosyal-Darwinist refleksin, MHP fikriyatında hâlâ önemli bir yer tuttuğunu açık şekilde göstermektedir. Son döneminde Osmanlı'nın paylaşım planlarına konu edilmesi (Şark Meselesi), ülkeyi bölmek, parçalamak, yıkmak isteyen yabancı ve komplocu güçler imgesini Osmanlı aydınlarının zihnine kazıdı. Bu koşullar içerisinde Osmanlı'nın (ve devamında Türkiye'nin), onu parçalamak isteyen dış mihraklara karşı güçlü durması gerektiği fikri, Türk aydınındaki sosyal-Darwinist refleksleri bilemişti. Dolayısıyla söz konusu dönemde bilhassa Batılı ülkelerle ilişkilerde güvensizlik ve komplocu dış mihraklar algısı, Türkiye'de milliyetçiliğin gelişiminde oldukça etkili bir ideolojik motif hâline gelmişti.⁵⁴ 2023 yılı içinde dış politikadaki en temel

⁵⁴ Bu çalışmada detaylı olarak değinilemeyecek 'sosyal-Darwinizm, Türk aydını ve milliyetçilik' ilişkisine dair detaylı bir çözümleme için özellikle bkz.: Ahmet Bekmen, "Türk Milliyetçiliği: Var Kalmanın Teyakkuz Hali," içinde *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce-Cilt 4: Milliyetçilik*, ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekin (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008), 324-350; Hasan Ünder,

meselerden biri olan AB ve NATO'dan bahsederken ihanet, hainlik, fitne, bölücülük gibi kelimelerin çok sıklıkla tekrarlanması, sosyal-Darwinist refleksin (bekâ kaygısının) ve Türkiye'ye karşı komplo kuran dış mihraklar algısının, MHP fikriyatında hâlâ güçlü şekilde sürdüğünü göstermektedir. Bahçeli'nin 'millet,' 'Türk,' 'bağımsızlık' ve 'egemenlik' gibi kelimeleri sıklıkla tekrarlaması ise onun milliyetçi bir söylem benimsediğini, Türkiye'nin dış baskılara boyun eğmemesi ve kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olması gerektiği konusundaki duyarlılığını göstermektedir. Bu kelimelerle Bahçeli, Türkiye'nin egemenliğine ve bağımsızlığına vurgu yaparken, aynı zamanda dış tehditlere karşı güçlü bir duruş sergilemektedir. Özetle Bahçeli'nin AB ve NATO'ya yönelik olumsuz söylemleri, onun ulusal çıkarlar ve egemenlik anlayışı doğrultusunda şekillenen ve söz konusu kuruluşlara yönelik oldukça eleştirel bir nitelik taşıyan dış politika yaklaşımını açıkça göstermektedir ve bu eleştirelilik, Osmanlı'nın son döneminden beri süregelen beka kaygısı etrafında, sosyal-Darwinist bir içerikle yoğrulmaktadır.



Grafik 10: Akşener'in AB ve NATO'ya Dair Açıklamalarının Frekans Analizi

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere Akşener, NATO ile AB'ye dair söylemlerinde 'işbirliği', 'dayanışma', 'entegrasyon', 'gelişim', 'fırsat', 'değişim', 'katılım', 'refah', 'ilerleme', 'ortaklık', 'demokrasi', 'çözüm', 'özgürlük', 'uyum' gibi olumlu içeriklere sahip kelimeleri sıklıkla kullanmıştır. Bahçeli'den farklı olarak Akşener'in, sosyal-Darwinizmle

"Türkiye'de Sosyal Darwinizm Düşüncesi," içinde *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce-Cilt 4: Milliyetçilik*, ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekin (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008), 424-438.

ilişkilendirilebilecek kelime ve kavramlara (bölücülük, ihanet, hainlik, fitne, ayrılıkçılık, yıkıcılık vb.) neredeyse hiç başvurmadığı görülmektedir. Bu veri, Akşener'in söylemlerinde AB ve NATO'yla birlikte hareket etme, ortak amaçlar doğrultusunda çalışma ve böylece gelişim sağlama fikrini desteklediğini açıkça göstermektedir. Ayrıca Akşener, Türkiye'nin uluslararası alanda daha aktif bir rol almasına ve uluslararası toplumla daha yakın ilişkiler kurmasına yönelik beklentilerini ortaya koymaktadır. Buna karşın Akşener'in söylemlerinde 'kriz', 'tehdit', 'müdahaleci', 'sınırlayıcı', 'yıkıcı', 'baskıcı' gibi olumsuz çağrışımlara sahip kelimeleri de kullanması, mevcut durum veya politikalar hakkında ciddi endişeleri olduğunu da göstermektedir.

Bahçeli ve Akşener'in AB ve NATO'ya dair açıklamalarında sık kullandıkları kelimeler, iki liderin dış politika yaklaşımları ve siyasi tercihlerine yönelik farklılıkları açıkça ortaya koymaktadır. Bahçeli'nin söylemleri genellikle güvenlik odaklı olup, 'ihanet', 'hainlik', 'terörist', 'fitne' gibi kelimelerle ulusal birliği ve güvenliği koruma hassasiyetini ve ulusal çıkarlar konusunda daha sert bir duruş sergilediğini göstermektedir. Akşener'in kullandığı 'işbirliği', 'dayanışma', 'entegrasyon' gibi kelimeler ise olumlu çağrışımlar içermektedir ve işbirliğine yöneliktir. Bu kelimelerle Akşener, uluslararası ilişkilerde işbirliği ve diyalogun önemini vurgulamakta, diplomasi ve çözüme dayalı bir dış politika anlayışını benimsemektedir. İki liderin, AB ve NATO meselelerindeki tutum ve yaklaşım farklılığı aşağıda, kelime bulutları (Şekil 2-3) yardımıyla da gösterilmiştir.



Şekil 2: Bahçeli'nin AB ve NATO'ya Dair Açıklamalarının Kelime Bulutu



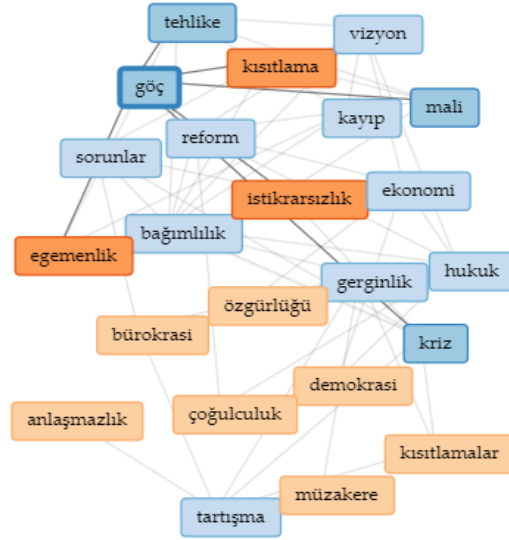
Şekil 3: Akşener'in AB ve NATO'ya Dair Açıklamalarının Kelime Bulutu

Aşağıda (Şekil 4-5'te) ise Bahçeli ve Akşener'in, 'AB' kelimesiyle birlikte en sık kullandıkları ve AB'yle ilişkilendirdikleri kelimeler ve bu kelimeler arasındaki bağlantılar gösterilmiştir.



Şekil 4: Bahçeli'nin AB Kelimesiyle En Çok Kullandığı Kelimeler ve Kelimeler Arası Bağlantılar

Şekil 4'te, Bahçeli'nin AB'yle birlikte 'tehditkarlık', 'istismar', 'sömürü', 'çarpışma', 'endişe', 'intikam', 'kışkırtma', 'tahakküm', 'itiraz', 'zorluk', 'işgal', 'istila', 'yabancılaştırma' gibi kelimeleri kullandığı ve bunlar arasında bağlantı kurduğu görülmektedir. Bu kelimeler, Bahçeli'nin AB'yle ilişkilerde çatışma ve baskı algısına sahip olduğunu ve Türkiye'nin ekonomi, siyaset ve güvenlik konularında zorluklar yaşadığını düşündüğünü göstermektedir. Ekonomik açıdan, Bahçeli'nin sıkça kullandığı 'istismar', 'sömürü', 'zorluk' gibi kelimeler ve bunlar arasındaki bağlantılar, ekonomik ilişkilerdeki dengesizlikleri ve dış güçlerin ekonomik baskısına karşı Türkiye'nin kendisini savunması gerektiğini vurgulamaktadır. 'Çarpışma', 'kışkırtma', 'tahakküm' gibi kelimeler ve bunlar arasındaki bağlantılar ise siyasi arenada yaşanan çatışmaları ve baskıcı politikaları vurguladığını göstermektedir. Bu kelimeler, Türkiye'ye yapılan dış müdahalelere Bahçeli'nin karşı duruşunu yansıtmaktadır.



Şekil 5: Akşener'in AB Kelimesiyle En Çok Kullandığı Kelimeler ve Kelimeler Arası Bağlantılar

Şekil 5'te, Akşener'in AB'yle birlikte 'çoğulculuk', 'demokrasi', 'reform', 'mali', 'vizyon', 'müzakere', 'bürokrasi', 'hukuk', 'ekonomi' gibi kelimeleri kullandığı ve bunlar arasında bağlantı kurduğu görülmektedir. Bu durum, siyasi, idari ve ekonomik anlamda Akşener'in uzlaşmacı tavrını ve AB'yle entegrasyonda Türkiye'nin ekonomik, siyasi ve hukuksal anlamda bir reform sürecinden geçmesi gerektiğine ve demokratik değerlere vurgu yaptığını göstermektedir.

Aşağıda (Şekil 6 ve 7'de) ise Bahçeli ve Akşener'in NATO kelimesiyle birlikte kullandıkları ve NATO'yla ilişkilendirdikleri kelimeler ve bu kelimeler arasındaki bağlantılar gösterilmiştir.



Şekil 6: Bahçeli'nin NATO Kelimesiyle En Çok Kullandığı Kelimeler ve Kelimeler Arası Bağlantılar

Yukarıdaki şekilde, Bahçeli'nin NATO kelimesiyle birlikte 'şiddet', 'taciz', 'aşağılama', 'millet', 'tartışma', 'tahakküm', 'istilacı', 'yıkıtırma', 'anlaşmazlık', 'yenilgi', 'korku', 'reddetme', 'istismar', 'sömürü', 'çarpışma', 'egemenlik', 'acımasızlık', 'intikam' gibi kelimeleri kullandığı ve bunlar arasında bağlantı kurduğu görülmektedir. Bahçeli'nin NATO'yla ilişkilendirdiği 'şiddet', 'taciz', 'aşağılama' gibi kelimeler, NATO'yu uluslararası alanda bir tür baskı aracı olarak algıladığını, bazı politikalarda Türkiye'nin çıkarlarına NATO'nun zarar verdiğini ve uluslararası ilişkilerde güç dengesi açısından Türkiye'nin maruz kaldığı zorlukları vurguladığını göstermektedir. Ayrıca 'millet', 'milliyetçi', 'egemenlik' gibi kelimeler ise Bahçeli'nin NATO'ya karşı Türkiye'nin egemenlik haklarını savunduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, bu kelimeler ve kelimeler arası bağlantılar, Bahçeli'nin uluslararası ilişkilerdeki güç dinamikleri, ulusal egemenlik, bağımsızlık ve milliyetçilik gibi temel kavramlar etrafında şekillenen bir dış politika yaklaşımı benimsediğini göstermektedir.

Sonuç

Her ne kadar parti programlarında kayda değer bir farklılık görülemese de içerik analiziyle yapılan çözümleme, MHP ve İYİ Parti'nin AB ve NATO meselelerine yaklaşımlarında belirli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. MHP, her iki kuruluşa karşı olumsuz tepkilerinde çok daha sert bir tavır takınmakta, sosyal-Darwinist içerikte söylemler üretmekte, gerekirse Türkiye'nin NATO üyeliğinin ve AB'ye üyelik çabalarının sonlandırılabilceğini savunmaktadır.

Bahçeli, AB'nin Türkiye'ye yönelik politikalarını ve eleştirilerini genellikle adaletsiz ve çifte standartlı olarak nitelendirmektedir. AB'ye üyelik sürecindeki engelleri ise AB'nin Türkiye'ye yönelik bir haksızlığı olarak görmektedir. Ayrıca Bahçeli, AB'nin siyasi ve ekonomik taleplerini, Türkiye'nin egemenlik haklarına ve bağımsız karar alma süreçlerine müdahale olarak nitelemektedir. Bu nedenle, AB'nin reform taleplerine karşı Bahçeli oldukça mesafeli bir duruş sergilemektedir. Özellikle, AB'nin demokratikleşme ve insan hakları konusundaki taleplerini, Türkiye'nin içişlerine müdahale olarak görmektedir. Bahçeli, Türkiye'nin dış politikada bağımsız hareket etmesi gerektiğini savunarak, AB üyeliği sürecinde Türkiye'nin kendi ulusal çıkarlarını koruması gerektiğini vurgulamakta ve AB'nin taleplerine boyun eğilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Ancak Bahçeli'nin, AB'nin dünya siyasetindeki rolüne karşı ilkesel ve ideolojik düzeyde bir karşıtlığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla onun açısından AB'nin bizzatı kendisi değil, ama Türkiye'ye karşı tutum ve tavırları asıl sorunu teşkil etmektedir.

Akşener ise AB üyeliğini Türkiye için stratejik bir hedef olarak görmektedir. AB'yle ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiğine inanmakta ve Türkiye'nin demokratikleşme ve reform süreçlerinin AB'yle entegrasyon çerçevesinde hızlandırılabilceğini savunmaktadır. Akşener, AB'yle ekonomik entegrasyonun Türkiye'nin ekonomik kalkınması için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca AB'yle siyasi işbirliğinin Türkiye'nin uluslararası alandaki konumunu güçlendireceğini savunmakta ve böylece Türkiye'nin, bölgesel ve küresel sorunların çözümünde etkin bir rol oynayabileceğini öne sürmektedir. Akşener, AB'ye üyelik sürecinin zorluklarının farkında olmakla birlikte, bu sürecin Türkiye için uzun vadede faydalar sağlayacağını düşünmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin AB'yle ilişkilerinde yapıcı/uzlaşmacı bir tutum benimsemesi gerektiğini savunmaktadır.

Bahçeli, Türkiye'nin millî güvenliği için NATO'nun hayati bir öneme sahip olduğunu kabul etmektedir. Özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde, NATO'nun Türkiye'nin savunma kapasitesini güçlendirmede ve bölgesel istikrarı sağlamada önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Ancak Türkiye'nin bağımsız dış politika tercihlerine NATO'nun saygı göstermesi gerektiğini de savunmaktadır. Ayrıca NATO'nun Türkiye'nin ulusal çıkarlarına uygun şekilde hareket etmesi ve NATO üyeliğinin Türkiye'nin egemenlik haklarına zarar vermemesi gerektiğini ifade etmektedir. Bahçeli, günümüz uluslararası güvenlik ortamına uyum sağlaması için terörizm, siber saldırılar ve yeni tehditler karşısında NATO'nun stratejik doktrininin güncellenmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca, NATO'nun karar alma süreçlerine Türkiye'nin daha fazla katılımının sağlanması ve NATO'nun üye ülkeler arasında karşılıklı güvene dayalı bir işbirliği platformu olması gerektiğini savunmaktadır.

Akşener, NATO'nun, Türkiye'nin güvenliği ve istikrarı için önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Türkiye'nin NATO üyeliğinin, bölgesel ve küresel güvenliğe katkı sağladığını ve Türkiye'nin stratejik ortaklık içindeki rolünün güçlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Akşener, NATO'nun bölgesel krizlere müdahale etme kabiliyetinin güçlendirilmesi ve ortak savunma politikalarının geliştirilmesi gerektiğini savunmakta; NATO içindeki sorunların çözümünde ise diplomatik diyalog ve müzakere yollarının takip edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu açıdan Akşener, NATO üyesi olarak Türkiye'nin, ittifak içindeki diğer ülkelerle işbirliğini arttırmaya önem vermektedir.

Bahçeli'nin AB ve NATO'ya yönelik eleştirilerinde dile getirilen konular, aslında Akşener'in de gündemindedir ve Bahçeli'nin rahatsızlığını dile getirdiği pek çok mesele, Akşener için de kaygı konusudur. Ancak Akşener, NATO ve AB meselelerinde çok daha ılımlı/uzlaşmacı bir tavır takınmakta ve bu kuruluşlara Türkiye'nin tümünden yüz çevirme ihtimalini asla gündemine almamaktadır. Bu açıdan Bahçeli'nin eleştirileri daha sert iken, Akşener'in yaklaşımı daha diplomatik ve olumlu yöndedir. İki lider de millî çıkarların korunması konusunda benzer görüşlere sahip olmalarına rağmen, NATO üyeliği ve AB'ye üyelik sürecine yönelik stratejik öncelikleri ve politikaları farklılık göstermektedir.

Bahçeli'nin AB ve NATO konularındaki yaklaşımını değerlendirirken, Türk aydınında Osmanlı'nın son döneminden beri süregelen sosyal-Darwinist reflekslerin ve beka kaygısının hâlâ önemli bir yer tuttuğu gözlemlenmektedir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası siyasetin aldığı hâl ve bu hâl içinde

Osmanlı'nın paylaşım planlarına konu edilmesi, Türk aydınında beka kaygısının temelini oluşturmuştu. Bahçeli'nin söylemlerinde, bu kaygı ve onunla ilişkili ideolojik motifler (dış mihraklar, ülkeyi bölmek isteyen yabancılar, bunlara karşı durmak için devletin güçlü olması gerekliliği vb.) çok yoğun biçimde işlenmektedir.

Yukarıda belirtilen farklarına rağmen, Bahçeli ve Akşener'in söz konusu kuruluşlara yönelik yaklaşımlarında aslında niteliksel/ilkesel bir farklılık bulunmamaktadır. Zira Bahçeli'nin zaman zaman ortaya koyduğu sert tavır, bu kuruluşlara yönelik ilkesel ve ideolojik bir karşıtlığa dayanmamakta; sadece, NATO ve AB'nin Türkiye'ye yönelik meselelerde aldığı kararlara dair veya konjonktürel nitelikteki rahatsızlıkları ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Bahçeli -tıpkı Akşener gibi- ilkesel ve ideolojik düzeyde NATO ve AB karşıtı bir pozisyonda yer almamaktadır ve söz konusu iki liderin yaklaşımlarındaki farklılıklar, göreceli ifadelerle kavranabilir düzeydedir. Hem Bahçeli hem de Akşener, mevcut dünya düzeninin biri daha ziyade askerî (NATO), diğeri ise daha ziyade ekonomik (AB) yönden düzenlenmesi, yürütülmesi ve korunmasında öne çıkan bu kuruluşların Türkiye'ye dair belirli meselelerdeki tavrını şu ya da bu ölçüde revize etmesini arzu etmektedir. Bu beklentilerinde Bahçeli daha sert, Akşener ise daha ılımlı/uzlaşmacı bir tavır takınmaktadır.

MHP'nin NATO ve AB'ye yönelik söylemlerindeki sertliğin ilkesel veya ideolojik bir karşıtlığa dayanmaması, MHP'nin asıl amacının diğer siyasi partilerden ayrılarak kendi tabanına agresif bir duruş sergileme ve seçmen nezdinde belirli bir imaj oluşturma çabasından kaynaklandığını düşündürmektedir. Sert retorik, dış politikadan ziyade, iç politikaya yönelik bir strateji gibi durmaktadır. Söylemin temelinde, seçmenler üzerinde etkili olacak bir algı yaratma çabasının; yani parti kimliğini belirginleştirme ve reaksiyoner bir milliyetçi-muhafazakâr duruş sergileme stratejisinin yer aldığı düşünülebilir. Özetle MHP'nin çalışma boyunca sergilenen tavrı, stratejik bir imaj yaratımıyla ilişkili gözükmemektedir.

Kaynakça

- Akçay, E. Yaşar. “24 Haziran Seçimleri Sürecinde Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerinde Avrupa Birliği ile İlişkiler.” *OPUS International Journal of Society Research*, 15 (2018): 2170-2192. doi:10.26466/opus.449745.
- Akgün, Emine. “Küreselleşmenin Türk Milliyetçiliğine Etkisi: Yeni Siyasal Parametreler Işığında MHP-İYİP Karşılaştırması.” Yüksek Lisans tezi, Trakya Üniversitesi, 2023.
- Aksoy, Ömer. “27. Dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi İçinde Grubu Bulunan Siyasal Partilerin Parti İçi Demokrasi Yönünden İncelenmesi.” Yüksek Lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, 2023.
- Altınoğlu, Mustafa. “Türk Sağı ve 24 Haziran Seçimleri.” *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 54 (2018): 357-384.
- Anadolu Ajansı. “MHP’li Muhaliflerden Ortak Hareket Etme Kararı.” Erişim Tarihi: Mart 8, 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/mhpli-muhaliflerden-ortak-hareket-etme-karari-/601742>.
- Aziz, Aysel. *Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1990.
- Bal, Hüseyin. *Nitel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Fakülte Kitabevi, 2013.
- Balcı, Abbas. “Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi Dönemlerinde Türkiye’nin NATO’ya Giriş Denemeleri ve Türkiye’nin NATO’ya Girişi (1945-1960).” *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2019): 251-276.
- Bekmen, Ahmet. “Türk Milliyetçiliği: Var Kalmanın Teyakkuz Hali.” İçinde *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce-Cilt 4: Milliyetçilik*, editörler Tanıl Bora ve Murat Gültekin, 324-350, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- Bilgin, Nuri. *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1995.
- Cavlan, Turan. “Türk Siyasal Partilerinin Dış Politika Yaklaşımları (1961-1971).” Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2007.
- Dinçer, Serkan. “Content Analysis in for Educational Science Research: Meta-Analysis, Meta-Synthesis and Descriptive Content Analysis.” *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7 (2018): 176-199. doi: 10.14686/buefad.363159
- Duran, Hazal ve Baykal, Ahmet. *Meral Akşener’in Siyasal Anlamı ve İYİ Parti*. SETA Analiz, Sayı 223. SETA Vakfı, 2017.
- Duverger, Maurice. *Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş*. Çeviren Ünsal Oskay. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1980.

- Elçik, Gülnur. “Siyasi Partilerde Yaşam: AK Parti, CHP, HDP, İYİ Parti ve MHP’de Örgütsel Siyaset.” Doktora tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2020.
- George, A. Lincon. “İçerik Çözümlemesinde Nicel ve Nitel Yaklaşımlar.” *İçinde İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi*, derleyen M. Sadullah Çebi, 125-147. İstanbul: Alternatif Yayınları, 2003.
- Gökçe, Orhan. *İçerik Çözümlemesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 1995.
- Gökçe, Orhan. *İçerik Analizi Kurumsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016.
- Görgülü, Güventürk. *Çemberin Dışında Bırakılanlar: Büyük Veri Analiziyle Türkiye’de 2023 Seçimleri*. İstanbul: Etkiniz AB Programı, 2023.
- Hansen, Andrew. “İçerik Çözümlemesi.” *İçinde İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi*, derleyen M. Sadullah Çebi, 45-78. İstanbul: Alternatif Yayınları, 2003.
- Herkner, Wilson. “İçerik Çözümlemesi.” *İçinde İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi*, derleyen M. Sadullah Çebi, 100-125. İstanbul: Alternatif Yayınları, 2003.
- İYİ Parti. *Parti Programı*, 2017, Erişim Tarihi: Nisan 15, 2024. <https://iyiparti.org.tr/storage/img/doc/iyi-parti-guncel-parti-program.pdf>.
- Jensen, K. Bruhn. “The Complementarity of Qualitative and Quantative Methodologies in Media and Communication Research.” *İçinde Handbook of Media Communications Research Qualitative and Quantative Research Methodologies*, editör K. Bruhn Jensen, 25-78. London: Roudledge, 2020.
- Korkusuz, Şermin. “EU-Turkey Relations in the Radical Nationalist Discourse: The Nationalist Action Party (MHP).” *Bogazici Journal of Economics and Administrative Sciences*, 25 (2011): 121-145.
- Kümbetoğlu, Belkıs. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2008.
- Manioğlu, Oğuzhan. “Siyasi Partilerin Avrupa Birliği’ne Bakış Açısı.” *Avrupa Birliği Politikaları Dergisi*, Ek Sayı (Haziran 2023): 146-165.
- Mayring, Philipp. *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş: Nitel Düşünce İçin Bir Rehber*. Çevirenler Adnan Gümüş ve M. Sezai Durgun. Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2012.
- Milliyetçi Hareket Partisi. *Parti Programı: Geleceğe Doğru*. 2009. Erişim Tarihi: Nisan 15, 2024. https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt

- Milliyetçi Hareket Partisi. *2015 Seçim Beyanamesi: Huzurlu ve Güvenli Gelecek*, 2015. Erişim Tarihi: Nisan 15, 2024. https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/1kasimsecimleri/beyanname_1kasim2015.pdf
- Müderrişoğlu, Efe Can. “2018 Cumhur İttifakı ve AB Şüphesizliği: İktidar Bloğu Partilerinin AB Söylemleri.” Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2023.
- Neuman, W. Lawrence. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. London: Education Limited, 2000.
- Prasad, D. Bammidi. “Content Analysis A Method of Social Science Research.” İçinde *Research Methods for Social*, editör D. Bammidi Prasad, 174-193. London: Rawat Publications, 2008.
- R Studio. “The R Project for Statistical Computing.” Son Güncelleme 20 Mayıs 2024, <https://www.r-project.org/>.
- Sabah. “Bahçeli’den Meral Akşener Tepkisi.” Erişim Tarihi: Mart 10, 2024. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/06/12/bahceliden-meral-aksener-tepkisi>.
- Sarıkaya, Yalçın (Ed.). *2023’e Doğru Küresel ve Bölgesel Gelişmeler Karşısında Türk Dış Politikası*. Ankara: Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı, 2020.
- Savaş, A. Rıza ve A. Hikmet Zabun. “Türk Milliyetçiliğinin Partileşme Süreci: CKMP’den İYİ Parti’ye Türkiye’de Milliyetçi Partiler.” *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 59 (2023): 146-165. doi:10.17498/kdeniz.1298283.
- Simon, J. Lincoln ve Paul Burstein. *Basic Research Methods in Social Sciences*. London: Random Press, 1985.
- Sputnik News. “Akşener MHP’den İhraç Kararını Mahkemeye Taşdı.” Erişim Tarihi: Mart 1, 2024. <https://sputniknews.com.tr/20161013/aksener-mhp-ihrac-iptal-mahkeme-1025274677.html>.
- Şengün, Ümit. “Resmî Söylemleri Üzerinden MHP ve İYİ Parti’nin İdeolojik-Programatik Yönelimlerinin Karşılaştırmalı Analizi.” Yüksek Lisans tezi, Hitit Üniversitesi, 2024.
- Tavşancıl, Ezel ve Esra Aslan. *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon, 2001.
- Tüysüz, Emre. “1990 Sonrası MHP, CHP ve AKP’nin Avrupa Birliği Politikalarının Karşılaştırması.” TASAM. Erişim Tarihi: Nisan 15, 2024. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/4859/1990_sonrasi_mhp_chp_ve_akpnin_avrupa_birligi_politikalari_nin_karsilastirmasi.

- Ünder, Hasan. "Türkiye'de Sosyal Darwinizm Düşüncesi." İçinde *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce-Cilt 4: Milliyetçilik*, editörler Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, 424-438. İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- Yalçın, M. Seçkin. "MHP ve Akşener'in 24 Haziran 2018 Seçim Kampanyalarının Analizi." Yüksek Lisans tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2022.
- Yeni Şafak. "Meral Akşener'den Kongre Açıklaması." Erişim Tarihi: Mart 5, 2024. <https://www.yenisafak.com/gundem/meral-aksenerden-kongre-aciklamasi-2466257>.
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Basım, 2013.
- Yıldırım, Besim. "İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları." İçinde *İletişim Araştırmalarında Yöntemler: Uygulama ve Örneklerle*, derleyen Besim Yıldırım, 100-115. İstanbul: Literatürk Akademia, 2015.
- Yüce, Yavuz. "Türkiye'de Siyasal Partilerin Dış Politika Programları (1983-2007)." Yüksek Lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 2012.

